

NARODNA PROSVJETA

MJESEČNIK ZA ŠKOLSTVO,
PROSVJETU I UMJETNOST.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA

Urednik Ernest Jelušić.

GOD. III.

PULA, 1. SRPNJA 1908.

BRJ 7. 1 8.

SADRŽAJ:

Stari brod. Fran Katarinić.
Vrline i mane. Piše Davorin Trstenjak.
Ustavni razvoj naše monarchije od godine 1848.—1868. Prof. Nikola Žic.
U početku života. Piše Dunav Baletić.
Stjepan Konzul Istrijanin. A. D. Turske pučke škole u carevini Turskoj.
Kotarska učiteljska skupština u Puntu. I. M.
Desetgodišnjica družbine škole u Puli.
Glavna skupština Družbe sv. Ćirila i Metoda.
Legia Nazionale.
Dr. Ivan Kalčić.
Vjesnik.

Izlazi svakog prvog u mjesecu.

Godišnja cijena 5 K.

Rukopisi se ne vraćaju.

Tisak Lađinja i dr.

(prije J. Krmpotić i dr.).

Pula, ulica Giulia br. 1.

A
ETA

TVO, S S
ETNOST.
ŠTVA. Z Z

BRJ 7. 1 8.

prvog u mjesecu.

ena 5 K.

ne vraćaju.

krmpotić i dr.),

br. 1.

Sjećajte se dobri ljudi ~~~~~
~~~~~ u svakoj zgodi Družbe!

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 5 K. — Rukopisi se ne vraćaju.
Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

Stari brod.

Baš se žarka sunčana kruglja pomolila iza vrhunca visoke gore i prosula u bezbroju svoje zlatne zrake, kad je Ivan Ostalić došao na morsko žalo i stao podalje od onoga mjesta gdje ležase njegov brod. Ležao brod na žalu već više vremena, kamo ga dao istegnuti Ostalić za to — tako je on govorio — jer su dobici maleni, mornara teško naći, a prodati ga nije komu.

Starac Ostalić stao i motrio brod. Motrio ga, a dušom mu se redala uspomena za uspomenom kao zrna brojenice u njegovoj koštunjavoj ruci — mile, gorke, užasne . . . .

Ta koliko li je on njime i na njemu ugodnih i bônih časova proživio! On je s njime rasao, dorasao i ostario. Poznavao je Ostalić sve njegove dobre i zle strane. On ga je pazio kao majka mezimče svoje. Dok je taj sada trošni brod morem jurio, nagnuo bi se Ostalić njemu o bokove i raširenim zjenama motrio naduta bijela jedra njegova i sa nasladom slušao kako žvižduče vjetar o konoplje broda. A kad bi bijesni valovi kô pomamni stali se propinjati da mu ga otmu, da mu ga prožderu u nezasitno svoje ždrijelo, otimao im se on vođen vještom rukom vođe svoga i ponosno jurio kroz vrtloge bijesna mora; — a Ostalić je osjećao moć svoje vješte ruke i oka.

Taj brod, taj »Galeb bijeli«, — kako ga Ostalić nazivao —, bio mu je sve: njime je stjecao i povećavao namrlu baštinu djedova svojih, što mu je namroše stekavši je ploveći morem. Da, zaista je tako bilo! A sada? E, a sada?! Eno — »Galeb bijeli« leži na žalu: gnjije i trune, kao sve što na zvijezdi ovoj proživi svoj vijek.

I starac ga motri.

A tko da pročita sa neizvjesna pogleda oka njegova u tančine misli njegove?

D 10
1984 0-46-B

Žalo plače ono isto more, po kojem su obojica — i starac i brod — plovili. Gle, i sad se lagani morski valovi prelijevaju žuboreći kao da vabe i njega starca i brod mu na površinu svoju. Ali brod je trošan, a starac sijeđinama pokrit.

Ostalić protre drhtavom rukom oči i pođe lijenim odmjerenim korakom do broda.

Sa palube broda motrio ga čovjek naslonjen o sjekiru. Ostalić ga pogleda, — i okrene lice na drugu stranu.

— Dobro jutro, paron Ostalić! — nazva mu ovaj sa palube.

Bog daj! — odvrati mu otegnuto u pô glasa Ostalić, podigavši svoju sijeđu glavu prema čovjeku na palubi, a sunčane zrake obasuse mu staračko navreskano lice preplićući se kroz sijeđine njegova brka i brade. O njihovom svijetlu kao da je nešto zasjalo u oku starca. —

— Dakle da započnemo?

— Ta ne da započnemo, nego da dovršimo, reci! — odvrati mu Ostalić sagnuvši glavu na prsa.

— A zar ne će pomoći i vaš Niko?

-- On je otputovao.

I čas zatim čuli su se mukli udarci sjekire, koji su gluho odjekivali u nutrinji broda, dok su rastrijeskani crni, sagnjili komadi drva padali jedan za drugim na žalo. Te će trijeske sakupiti i odnijeti i njima ložiti vatru da si kroz zimu ugriju samrzla uda.

Ostalić sjede na žalo i upire svoj pogled u morskpu pučinu.

— Eno, dolazi parobrod. Do pô sata je u našoj luci — upozori Ostalić čovjeka, koji je obarao brod.

— Da, dolazi, — dolazi.

Fran Katarinić.

Orline i mane.

Piše DAVORIN TRSTENJAK.

(NASTAVAK.)

Radost.

Kadgod čovjek postaje savršeniји, osjeća radost.

»Veselje i zabava je čovjeku potrebna, kao jelo i pilo.« »Veselje je nebo, pod kojim sve uspeva, osim otrova.« Veselje je čovječjemu srcu potrebno, kao zrak plućima, kruh želucu, kretanje mišićama. Radost pospješuje kucanje srca, ugrijava i oživljuje srce, čitavo tijelo i dušu. Od radosti igra u čovjeka svaki živac, a tijelo i duša osjeća sreću i blaženstvo. Što je sunce svakomu živomu stvoru, to je radost našoj duši i tijelu. Radost razbija brigu i žalost, ublažuje boli. Radost je toliko dobro, da Bog njom nagrađuje svoje pravednike u raju.

Maleno dijete na grudima matere, tek što stane razabirati stvari oko sebe, već shvaća i osjeća što je radost i veselje. I ništa mu nije milije i slađe od veselja, od toga toliko ugodnoga osjećanja. Kad ga mati sva sretna i blažena veselo u lice pogleda, kad mu blagim, milim i veselim glasom progovara: ono se veselo smije, od veselja grče, a kod već može, uz majku se privija. Tako majka svojim rajskim veseljem raspiruje u djeteta najljepša i najugodnija osjećanja. Već u nerazvijenu mozgu napršćeta djeluju temelji onih tvorina živčanog sustava, pomoću kojih utisci vida i sluha pobuđuju ugodno osjećanje. Maleno dijete jamačno još ne zna, da je majčin ili čiji drugi veseo pogled ili smiješak znak dobrote i sklonosti, ljubavi i da smjera samo na sreću djeteta, ali ono to osjeća, ono već na svijet donosi prilagođene živce za to osjećanje.

Ništa toliko ne prudi tjelesnomu zdravlju, a po tom i duševnomu, koliko sretna ugodna i vesela ćud. Vesela ćud velika je sreća po čovjeka. Tko je vesele ćudi, već ima uzroka da bude veseo. Ove sretne osobine ne može ni jedno dobro potpuno zamijeniti, jer se ona sama ne može ničim nadoknaditi. Čovjek može da je bogat, siromašan, lijep, ružan, grbav, prav, star, mlad, ali za sve se to ne pita, kad se govori o njegovoj sreći, nego se misli na njegovu sretnu i veselu ćud. Stara je rečenica: »Tko se mnogo smije; sretan je, a tko mnogo plaće, nesretan je.« Zdravlje je zaista veliko dobro, potrebno za ljudsku sreću; samo pak veselje pospješuje i krepí zdravlje, a ovo opet cvjeta i rađa srećom.

Tissot spominje neku gospođu, koja je patila deset godina od rane, a da je liječnici ne mogahu izliječiti. No iznenada vrati joj se ljubljani sin iz tuđine, a to ju toliko obraduje, da joj rana odmah zacijeli.

Nekomu vojniku razmrskaje noge i ne bijaše prilike, da će ozdraviti. »Ako ostaneš u životu,« kaza mu Napoleon I., »imenovat ću te kapetanom nad invalidima.« To ga je razveselilo, i od onoga časa stale mu se rane zamladivati.

Voltaire zabilježi ovaj zanimljivi događaj: »Gospođa vidivši da će joj kći doskora umrijeti, klikne: »Dragi Bože, povrati mi ovu, a uzmi rađe sve ostale, što ih imam!« Jedan njezinih zetova približi joj se i zapita ju ozbiljnim glasom: »Mislite li vi i sve svoje zetove?« Ovo pitanje nasmije sve nazočne, a smijala se i umiruća djevojka. Od onoga časa krene bolesnici na bolje.«

Eto kako radost djeluje na tijelo i zdravlje. Eto vidite zašto je posjećivati, bodriti, veseliti dobro djelo i dužnost naša!

Veseli ljudi, kao što se malo ne vazda raduju, tako su radi i spremni, da čine dobro drugima. Veseo čovjek rado će nam sve učiniti. Kad je pak zlovoljan i neveseo, nemojmo ga ništa moliti, nego čekajmo, dok se udobrovolji.

Vesela ćud je dakle sretan i povoljan temelj za moralni život, a to je velika sreća. U veselju najskloniji smo, da činimo dobra djela, pa želimo da budu drugi veseli i zadovoljni. Hrvatski narod ima mnogo spomenika, građevina i zavoda, što ih je podigao svojim krvavim žuljevima, bez ičije pomoći i milosti, a prinose za sve to sakupio je ponajviše u veselim sastancima. U Hrvata nema skoro većega veseloga sastanka, a da se ne kupe milodari bilo u koju plemenitu svrhu.

Veselje je mamilo, kojim se svijet mami, da mnogo žrtvuje u svoje narodne ili dobrotvorne svrhe. Zato se u te svrhe priređuju plesovi, koncerti, druge zabave i veselja. Tolika je zamamljiva i čarobna moć u radosti i veselju, da i rodoljubni i plemeniti ljudi pjevaju i plešu za postradale poplavom, potresom i t. d.

Vesela čovjeka svaki voli. I poslovice kaže, da vesela druga družina ljubi. Veseo čovjek, koji umije druge razveseliti i nasmijati, svuda je dobro došao i rado ga zovu u društva. Veselu čovjeku, pa bio što mu drago, lako se približujemo, lako nam se s njim upoznati, sprijateljiti, živjeti i raditi.

Radost oživljuje, uzbuđuje i pospješuje optok krvi, a tim se povisuje i jača tjelesna i duševna živahnost i snaga. Osjećanja, uzbuđena za živahna optoka krvi, jesu trajnija i lakše se obnavljaju, nego ona obične vrsti. Obične stvari, što nas mnogo ne zanimaju, ostaju nam u živoj pameti, ako smo ih upamtili, kad nam je radost uzбудila srce, tijelo i duh. S druge strane opet vidimo, da zaboravljamo znamenite stvari. To je opet zato, jer potječu iz vremena, kad nam je optok krvi bio sporiji. Pjesnici, govornici i umjetnici stvaraju velika djela i zamišljaju velike misli, kad im je sav optok krvi uzbuđen i živahan. Uspomene i osjećanja iz živahne i vesele mladosti, kad krv kipi, trajnija su od onih iz nemoćne starosti ili iz onog vremena, kad nas je žalost ili bolest oslabila ili satrla. Kad smo veseli, bilo s dobre hrane ili živahnijega optoka krvi, naše je pamćenje bolje nego obično. Misli dolaze nam bez svakoga napora, te smo duhovitiji, nego obično.

*
*
*

Veliko veselje, kad dođe iznenada, može čovječje živce i srce tako potresti, da čovjek na mjestu umre. Zato se osjetljiv čovjek ima za veliku radost tako isto lagano pripravljati, kao što i za veliku žalost, jer se, kako već znamo, kucanje srca naprečac ne zaustavlja, niti preko mjere uzburni. Svaka prekomjerna i nagla promjena škodi.

I ako je radost toliko dobro, ono mora da ima svoju mjeru. Nije naša svrha, da uvijek plivamo u radosti, da letimo od zaba e u zabavu, nego nam je ponajprije raditi, sticati, napredovati, jačati se u svakom dobru, u kreposti, mudrosti i imetku. Sve to pak može se obavljati radosna srca. Zaista

je plemenita ona radost, što ju osjećamo, kad spoznamo novu istinu, kad osjećamo, kako duševno i moralno napredujemo i rastemo. To je čuvstvo koliko ugodno, toliko i sveto. I kad činimo dobro svojemu bližnjemu, nagrađuje nas savjest čistom radosti.

Čovjek je vrlo sklon zabavi i svakom veselju. Ako se urođena sklonost još uzgojem podjaruje; ako djeca i omladina najveći dio svoga vremena potrate u igri i pustoj zabavi: to ta sklonost toliko ojača, da joj se čovjek ne može otet, pa eto onda rasipnika, raspikuća, tjelesnih i moralnih propalica.

Kao što u svemu, tako i u tom užitku, treba prava mjera.

Svako čuvstvo treba da se podjaruje i rasplamćuje, treba mu vazda nove hrane, da ne oslabi i ne utrne, pa tako i radost. Najplemenitija hrana za čuvstvo radosti jesu dobra djela, umni, moralni i estetski napredak, uživanje umjetnosti i znanosti.

Što je čovjek duhom i srcem savršeniji, što je sličniji Bogu, to mu je i radost veća, čistija i plemenitija. Ta je radost tiha, mirna i sveta. Zapušten čovjek za taj rajski užitak ni ne zna. Njegovo je veselje u rakiji, surovoj vici, divljem skakanju i mahnitanju — dok ne pane bez svijesti, kao mrtav. Takova radost ubija tijelo i dušu, pa zato i jest grijesna, i zato nas vjera toliko od nje odvraća.

* * *

Još nešto hrvatskomu puku na utjehu.

Ima dosta ljudi, koji su se umom i srcem odbili od svoga naroda, pa na nj viču, gdje mogu i ne mogu. Neprijateljskih tudjinaca i ne računam ovamo. Ti ljudi, kako sami priznaju, žive »lijepo i dobro.« Pravo govoreći oni žive najnižim životom. Lijepo se nose; dobro jedu i piju; marljivo polaze krčme, plesove, svakojake trke, razuzdane zabave, kupališta; igraju za velik novac; malo vremena posvećuju svomu zvanju, svojoj obitelji; ne potpomažu nijednog književnog društva, nijedne plemenite narodne svrhe; ne napreduju u svojoj struci; ne žive ni za znanost ni za umjetnost; dužni su na sve strane: a ipak hoće da budu prvi ljudi. Ti ljudi, mjesto da su svojim životom, svojim umom, vrlinama i radom uzori, živa zrcala našem patničkomu puku, oni ga mrze i bacaju se na nj najvećim pogrdama. Oni ga žigošu, što svatbuje po više dana, što igra kolo i što se sastaje na prelu; viču na njega, da je divlji i lijen, a mirnije ga gledaju, kad pod pazuhom stište tukca ili odojka.

Tko je obradio tolike poljane, tolika brda i doline; tko nosi tolike terete; tko tako rano ustaje; tko podnosi tolike muke i nepravde: tko drugi, nego naš puk. On najviše proizvodi, a najmanje užije. On nema kazališta, nema sjajnih pjesova, nema banketa, nezna za raskošne korze i za tolike gospodske besposlice, pa zar se ne bi smio nekoliko puta u svom vijeku provešeliti, pa ni u najsvečanijem svom času!?

Onaj, koji puni mesnice najvećih gradova — željan je mesa i ne vidi ga često na najveći blagdan. Onaj, koji šalje na svjetska tržišta najkrasniju pšenicu — muči se s najcrnijim hljebom!

Pa zar da jadnik uvijek posti?! Pa zar da mučenik nikad nema lijepa i vesela dana?! Sve daje, i krv i muku svoju, pa zar i radost, sve?!

Daj Bože našem narodu Kulinova vremena! Daj mu Bože svaki dan dobar zalogaj mesa i čašu dobra vina! Daj mu Bože čestito pirovati i svetkovati! Kad toliko radi, pravo je da i užije! Napuni mu Bože srce veseljem, ali mu sačuvaj bistrinu razuma i ostavi mu u tom uživanju pravu mjeru!

Sve, što ovdje prevršuje mjeru, škodi kesi, tijelu i duši; a sve što ikomu škodi: zlo je.

Narodna, svestrana prosvjeta u narodnom duhu podići će narod umno i čudoredno, podići će se njegovo blagostanje: a prava mjera za sve naći će se sama.

(Nastavak slijedi.)

Ustavni razvoj naše monarhije od god. 1848.—1868.

Prof. NIKOLA ŽIC.

(NASTAVAK).

U zapadnoj je Evropi revoluciju svuda naslijedila reakcija. U Italiji je austrijsko oružje iznijelo pobjedu (Radecký: Santa Lucia, Custoza 1848., na Ticinu i kod Novare 1849.), u Prusiji je obnovljen stari poredak, a frankfurtski se parlamenat približavao kraju. Samo se u Ugarskoj još uvijek vojevalo promjenljivom srećom, ali u glavnom ipak više na sreću Mađara, proti kojima nesposobni Windischgrätz uza sve svoje »uspjeh«[»] proti praškoj revoluciji (12.—17. VI.) nije mogao ništa.

Ali se proti Ugarskoj spremala intervencija Rusije, koju su prvi državni austrijski pozivali u pomoć. Pod utiskom te intervencije proglasio je ugarski sabor u Debrecinu 14. travnja 1849. habsburšku dinastiju svrgnutom s ugarskog prijestola, proglasio republiku i imenovao Košuta diktatorom.

Kad je 7. ožujka raspušten državni sabor u Kroměřížu, nijesu narodi znali što da započnu. Mnogi su se još pouzdavali u Schwarzenbergovo ministarstvo, a oni, kojima bijaše jasno, da su ih nade prevarile, ne imadahu dosta odvažnosti, da se očitno i odvažno odupru reakciji. Reakcija je pobijedila kapitulacijom mađarske vojske kod Vilagoša (13. kolovoza 1849.) i padom Mletaka, koji su se opirali sve do tada kao posljednja kula ustanka u Italiji. U Ugarskoj zavlada vojska i smaknućima ne bijaše kraja. Beč ugušuje narodni pokret u cijeloj monarhiji: vjerni Hrvati dobivaju kao nagradu, što je buntovnim Mađarima imala biti kazan.

Sada nije više ništa smetalo, da se opet uvede apsolutistička vlada. U Beču su se doduše isprva pripravljali, da provedu oktroyirani ustav, pače se ministarstvo prikazivalo liberalnim i naprednim; izdalo je niz zakona, koje su razne želje revolucije uveli u život (pošto se već prije ukinulo kmetstvo, izdan je n. pr. sada vrlo važan zakon o rasterećenju zemljišnog posjeda), ali se dakako naročitom brigom nastojalo učvrstiti novo jedinstvo države.

I ti su znaci liberalnosti u ministarstvu prestali, kad mu se iza smrti Schwarzenbergove postavio na čelo bivši revolucionarac i bivši liberalac Aleksandar Bach. Po svemu se pravo sudilo, da monarhija plovi po moru reakcije.

Tako se dogodilo, da se od konstitucionalnih uredbi nije provela ni jedna, ni oktroyirani državni ustav ni (istotako oktroyirani) ustavi zemaljski. Samo je učvršćena administracija. Svim se silama nastojalo stvoriti pouzdani činovnički aparat, kojemu je zadaća, da provede centralizaciju, germanizaciju i apsolutizam u podunavskoj monarhiji. Osobito je u Ugarsku i Hrvatsku poslano mnogo neugarskih činovnika, koji su bili slijepo oruđe ministarstva, a kasnije su i iza tog apsolutizma još dugo ostali u uspomeni pod imenom Bachovih husara ili njemškutara. Uslijed reakcije je u cijeloj monarhiji javnoga života naprosto nestalo. Upravo je žalosno, kad slušamo, kako su i sami prvaci prestali braniti svoja načela, koja su do nedavna ponosito ispovijedali. To je doba u našoj istoriji najžalosnije. Javno je mnijenje potpuno umuklo, novina nije u opće ni bilo. Narodâ, koji su do nedavna tako energički i uspješno bili očitovali svoju ekzistenciju, nije više bilo moguće ni prepoznati. Iznimku čini samo Čeh Havlíček, koji je i dalje vojevao za pravo i građansku slobodu, premda je dobro znao, da je sila od njega jača. Bach je ukrotio i njega i poslao ga u brixenski zatvor (1851.).

Sada se više nije ministarstvo žacalo, da i formalno proglasi ustavnost ukinutom: sa dva patenta (t. zv. silvestrovska) od 31. prosinca 1851. je prvo kratko doba ustavnosti u monarhiji formalno zaključeno. Taj je novi apsolutizam vladao do god. 1859. Kao Metternichov tako je i Bachov apsolutizam podržavalo činovništvo, vojništvo i svećenstvo. Ali je Bachu sve to malo pomoglo. Bio je nesretan i u unutrašnjoj i u vanjskoj politici. Dvoličnost austrijske vojske u krimskom ratu proti najvjernijemu austrijskomu prijatelju, Rusiji, je kriva, da se Rusija otuđila Austriji, koja novih saveznika nije našla, a veliki trošak za uzdržavanje vojske u Galiciji protiv Rusije privede i onako loše državne financije u potpunu propast. Dug je tako porastao, da to još i danas osjećamo, a naročito radi toga, jer je država prepustila za 90 godina privatnim društvima sve željeznice, koje je za skupe novce same sagradila.

Oslobodenje je stradajućim narodima monarhije donio nesretni rat talijanski god. 1859. Radi neuspjeha (Gyulai: Magenta; car Franjo Josip: Solferino) u ratu s Cavourom i Napoleonom III. gubila je svemoguća vojnička stranka ugled i moć, stara se zgrada srušila.

Kao što 1848. Metternich tako je sada otpušten Bach kao glavni stup reakcije i tim se otvara put novim ustavnim formama. Ali ovaj put se uvodi ustavnost polako i oprezno, ne kao 1848. Promjena u vladi značila je i promjenu u vladanju. Nijemca Bacha zamijeni Poljak Agenor Goluchowski, koji odmah sazva t. zv. pojačano carevinsko vijeće god. 1860., u kojem su zasijedali osim stalnih savjetnika vladarovih najvažniji ljudi iz pojedinih kraljevina i zemalja.

Većina bijaše slavenska i federalistička: Mađžari, Poljaci, konservativni Nijemci i češko plemstvo. Ljudi iz puka nije u njemu bilo, jer ih nije narod birao, nego vladar imenovao. Glavni zadatak toga carevinskog vijeća bijaše savjetovanje o formi budućeg ustava. Konkretnog rezultata ne imadahu ta vijećanja, samo je u glavnim potezima nacrtan novi ustav i to u smislu federalističkom, što bijaše osnov listopadskoj diplomi.

Ovakovo carevinsko vijeće nije uživalo osobite simpatije narodâ, jer bijaše odviše staleško. U isto je vrijeme bivao manji i administrativni pritisak. To je najviše koristilo Mađžarima, kojima bude vraćena stara autonomija županija; Bachovih husara i njemškutara ubrzo nestade, a namjesnikom postade Mađžar general Benedek, čim je bilo svakomu jasno, da se smjer vlade mijenja.

Na temelju vijećanja širega carevinskoga vijeća bje 20. listopada 1860. izdana carska diploma, poznata pod imenom listopadska diploma. Počinje novo doba ustavnosti u monarhiji. Tu je ishodna tačka ustavnog razvoja sve do dana današnjega; iz nje je izveden i današnji naš ustav, žalibože u takovom obliku, koji se ne slaže s temeljnim mislima, koje su u listopadskoj diplomi proglašene neopozovnima.

Listopadskom diplomom je narodima priznato pravo, da sudjeluju u vodstvu države. Vladar se odrekao svoje apsolutne moći, a vodit će od sada državne poslove zajedno sa zastupstvom narodâ. To bijaše konstitucija, ali ograničenija nego ustav od 1848., što je krivnja konzervativaca u širem carevinskom vijeću, kojima je mnogo bilo stalo do toga, da se sačuva čim silnija moć vladarova. Ipak je bila vraćena ustavnost, a politički život započe iza 10 godina opet.

Kakva je imala da bude država po toj diplomi? Monarhija je jedinstvena država, a njezine su sastavne zemlje ravnopravne. U diplomi nema govora o skupinama zemlji, nema govora ni o zemljama krune ugarske ni o zemljama krune češke. Tu nema dualizma, nego je čisti »plurizam«, kako glasi državopravni izraz. Federalistička misao je misao u diplomi najvažnija: zakonodavna moć za cijelu državu proizlazi iz zemaljskih sabora. U saborima je dakle težište moći, njihova je moć prva. Nad saborima za poslove svim zajedničke je carevinsko vijeće od jedne komore sa 100 članova, koje između zemaljskih zastupnika imenuje vladar. (U tom valja opaziti najveće ograničenje

zakonodavne moći naroda na korist moći vladarove.) Vijeću je područje rada uže, nego mu ga bijaše odredio oktroirani ustav od 4. ožujka 1849., ali je za to raširena autonomija pojedinih zemalja. Ta je tendencija izražena izričito ustanovom, da u područje saborâ pripada sve, što ne spada u točno odmjereni djelokrug carevinskoga vijeća. Tako nam se carevinsko vijeće prikazuje kao rezultanta zemaljskih sabora. Listopadska se dakle diploma vraća na povjesni temelj, ona gradi na prilikama, kakove su u pojedinim teritorijima stvorila prošla stoljeća. Tim se diploma veoma razlikuje od pokreta g. 1848. i 1849., kad se mislilo, da se dosadašnji historijski razvoj može posvema zaboraviti. Teoretički dakle bijahu sve zemlje jedna prema drugoj ravne. De facto je pako odmah nastala velika razlika, i to osobito među zemljama »ugarskim« i »neugarskim«.

Ugarskim zemljama bijaše naime vraćena autonomna administracija (županije), kakove su imale pred god. 1848. Time je u ugarskim zemljama nestalo austrijskoga činovničkoga aparata, a Ugarskoj je sada bilo moguće da povede pasivnu opoziciju proti Beču, koju je također u velikoj mjeri uspješno upotrebljavala.

Ostale pako zemlje, ne ugarske, bijahu u mnogo gorem položaju, jer im je administracija bila posvema zavisna od bečke vlade. Osim toga je listopadska diploma sadržavala i važnu jednu tačku (Članak III.), koja bijaše veoma sudbonosna te pripravljaše kasniji dualizam.

U tom članku bijaše naime određeno, da ne ugarski članovi carevinskoga vijeća mogu i samo za se raspravljati o poslovima neugarskih zemalja bez članova ugarskih. Taj je članak bio kasnije klica Austrije u užem smislu t. j. uže sveze neugarskih zemlji, čim su došli na vladu njemački centraliste.

Nastavak slijedi.

U početku života.

Piše DUNAV BALETIĆ.

»Kakovo je naše duševno stanje i što se u njemu zbiva u prvim momentima života«, glavno je pitanje, koje nam križa umom, kad hoćemo da se malo pozabavimo proučavanjem psihičnih elemenata u individualnom razvoju.

Filozofi sedamnaestoga i osamnaestoga vijeka: Locke, Condillac, Berkeley i drugi, tvrdili su, da je duša u početku »tabula rasa«, te da se cijeli razvoj naše svijesti temelji na iskustvu. Na tu »praznu tablu«, kao na fotografsku ploču, da dolaze prvi utisci iz vanjskog svijeta, koji tijekom vremena stvaraju duševni život — nutarnji svijet. Ta je nauka bila povodom, da je god. 1829. James Mill (otac glasovitog logičara John Stuarda Mill) sa svojim

djelom »Analysis of the Phenomena of the Human Mind« otcijepio psihologiju od metafizike, pa je ista, pomoću Herbarta i Lotze-a, postala posebnom naukom pod imenom »empirična psihologija«. Kad su malo kasnije Fechner i Wund počeli proučavati svezu med duševnim životom i fiziološkim pojavima, što ga prate, te iste pojave podvrgli eksperimentu, dobila je psihologija nov pravac i postala samostalnom znanošću, utemeljenom na iskustvu i slobodnom od svake filozofske špekulacije. Tako je psihologiji otpao i pridjev »empirična«, a ona, što se prije zvala »racijonalna ili špekulativna psihologija«, danas nije više psihologija, već dio metafizike.

Početak duševnog života sastoji se, po svoj prilici, u nekakovom mutnom životnom čuvstvu, posvema neodvisnom od podražaja spoljašnjog svijeta, koje se javja u ugodnosti ili neugodnosti. Nešto takova možemo opaziti na sebi nakon probuđenja iza dubokog sna ili iza nesvjestice. Dakle već u prvim časovima života doživi dijete neku vrst čuvstva ugodnosti i neugodnosti, ali to duševno stanje veoma je kratkotrajno. Uslijed raznih podražaja nastaje diferenciranje tog duševnog stanja, koje postaje tim jasnije, čim više razno-likih utisaka na dijete djeluje. Tako n. pr. glad prouzrokuje drukčiju neugodnost od one što prouzrokuje mrzlina, topla kupelj opet drukčiju ugodnost od one kad dijete prima hranu. Promjene, koje se pri tome zbivaju u svijesti, sadržavaju uz čuvstvo ugodnosti ili neugodnosti još nešto trećega, što je u potpunj svezi sa podražajem, a to je *osjet*.

Uzrok osjetima jesu podražaji, koji nastaju uslijed djelovanja koje fizične ili fiziološke energije. U živčanim fibrilama pojavlja se tada nekakovo nutarnje gibanje i normalno stanje istih raste ili pada, kao živa u toplomjeru. Podražaji mogu biti entodermatični (najme oni koji nastaju uslijed neprestanih promjena u našoj nutarnjosti) i ektodermatični (t. j. oni koji nastaju kad vanjski neki pojav na nas djeluje). Pošto je svaki osjet učinak podražaja ili utiska, valja nam tražiti kakvoću (kvalitet) osjeta u kakvoći podražaja. Tako podražajem zubnog živca osjećamo da nas boli zub, podražajem mrežnice osjećamo svjetlost i t. d.

Laganom psihičnom razvijanju čovjeka, naprama onom većine životinja, uzrok je u tome, što se naša osjetila veoma po malo razvijaju. Osjetila su vrata kroz koja sva duševna hrana u nas dolazi: »Nihil est in intellectu, quod non est ante in sensu«, rekao je Locke. Dijete reagira odmah iz povoda po naslijeđenom refleksu na spoljašne utiske i to u prvom redu na osjete pipanja (plače ako mu je mrzlo, ako ga što tišti) i na osjete kušanja (mimičnim refleksima na gorko, na slatko, na vruće i t. d.) Malo kasnije rađaju se osjeti, ali koji i kakovi ponajprije, to ne možemo stalno znati, jer ne možemo opaziti sjeguranih objektivnih simptoma. Nema sumnje da je osjećanje razno-likih boja i zvukova jako ograničeno radi manjkanja pažnje. Prvi podražaji,

prvi osjeti, rađaju mutne nagone. Kad je dijete gladno udari u plač, jer se u njemu pojavio nagon za hranom; plače također kad mu je dosadilo ležati, pa ga nagon tjera da bi ustalo. Svi ti osjeti i nagoni jesu kod novorođenoga djeteta veoma neizvjesni, te se odmah izgube ili rasplinu u ukupnom životnom osjetu.

To bi bili u glavnom duševni pojavi prvih dneva života, ako je dijete zdravo i normalno. Kako se pak tijekom vremena organizam razvija i raste tjelesna snaga, a osjetila se prilagođuju okolišu, raste i duševno djelovanje, pa dijete pomalo dolazi do zamjetba. O ovima drugom prigodom.

Stjepan Konzul Istrijanin. (Prigodom Trubarove 400 godišnjice.)

Početak XVI. stoljeća digao se u Njemačkoj Martin Luter proti nevrijednim tadašnjim svećenicima i stao ujedno propovijedati novu vjeru. Pristaše nove vjere zvali se protestanti. Cijeli pako taj vjerski pokret zove se — kako je poznato — reformacija.

Protestantizam se brzo širio, te je našao gorljivih pristaša i u Istri. Najučenije glave pa i sami biskupi istarski bili su za reformaciju. Ali je otpor proti tome pokretu bio velik. Zato su bili biskupi tršćanski i koparski prognani sa svojih stolica, a i niži svećenici, koji pristajahu uz novu vjeru, morahu bježati. Svi ti umni i učeni muževi nađoše sigurno zaklonište u Njemačkoj, a mnogi dobiše tamo odlične službe. Glasoviti učenjak Mato Vlašić Franković iz Labina postade profesorom hebrejskoga jezika na sveučilištu u Jeni, a učeni Matija Grbić profesor grčkoga jezika u Tübingenu.

Ostali Istrani nađoše prijateljsko utočište na dvoru vojvode Virtemberškoga, gdje se nastani i hrvatski general, bogati velikaš barun Ungnad. Moramo bo znati, da je i Hrvatska prianjala uz protestantizam; grof Nikola Zrinjski i hrv. ban grof Petar Erdödi bijahu gorljivi širitelji reformacije.

Odsele bijaše virtemberški dvor pravo ognjište, otkuda se imao protestantizam širiti na slavenski jug. Sakupilo se tute u svem kakih desetak ljudi, među kojima je bio najrevniji Stjepan Konzul Istrijanin (rođen godine 1521. u Buzetu).

On dade na trošak Ungnadov lijevati glagolska i ćirilaska slova. Onda stade na hrvatski prevoditi i tiskati razne nabožne knjige, pri čem mu je mnogo pomagao njegov vjerni prijatelj Antun Dalmatin i Kastavac Jure Juričić.¹⁾ Za Slovence pako prevodio je knjige Primož Trubar iz Kranjske.²⁾

¹⁾ Toga imena nema više u Kastavštini, ali ima Jurčića, koji su valjda postali od Juričića.

²⁾ Trubar razlagao je novu vjeru i u okolici Gorice, gdje je obratio nekoliko plemića; ali prosti puk ostao je i dalje uz katoličku vjeru, te je baš onda počeo za prvi put hodočastiti na sv. Goru (g. 153.).

Jednu knjigu, naime katekizam, posveti Konzul kralju Maksimilijanu. Kralj posla na to 400 for. pripomoći i obreče, da će rado podupirati tiskanje i drugih hrvatskih knjiga. Naslov one knjige bijaše slijedeći: »Katekizmus. Jedna malahna knjiga, u koi jesu vele potribni i prudni nauki i artikuli prave karstjanske vere. S kratkim istumačenjem za mlade i priproste ljudi. Sad najparvo iz mnozih u jazik harvacki istumačena.«

Kao što veći dio Konzulovih knjiga, tako je i ova bila tiskana glagolskim slovima, jer se glagolica rabila u Istri nesamo u crkvi nego i za sve ine potrebe. Ostale knjige, tiskane ćirilicom, slao je Konzul u Bosnu. A zna se, da je pod konac svoga života izdao neku knjigu i latinskim slovima.

Knjige glagolske bi dolazile većinom u Trst i Rijeku, a odanle u Istru i Dalmaciju. Za razrašljanje knjiga iz Rijeke brinuo se najviše tamošnji gradski kapetan Franjo Barbo. Buduć je Konzulove knjige svatko hvalio i rado ih čitao, pristala je ubrzo uz novu vjeru malone sva Istra, a ponekle i Dalmacija.

Godine 1562. ode Konzul za kratko vrijeme u svoju domaju Istru. U Pazinu imadaše duge razgovore i dogovore sa svojim prijateljima; navrati se zatim do riječkoga kapetana Barba u njegov grad Kozljak, a na povratku u Njemačku pohodi i hrvatskoga bana grofa Erdödia. Vrativši se u Virtembersku, zareda od grada do grada po svoj njemačkoj zemlji, te sakupi znatnu svotu novaca za svoja književna poduzuća.

Ali najednom okrenu stvari na zlo za protestante. Rimski papa i sve njemu podređene crkvene oblasti upriješe sve sile, da satru novu vjeru.

Konzul razrašljaše doduše i dalje svoje knjige i to u bačvama — tobože kao vino; no ipak dospješe mnoge pošiljke u ruke oblasti, te bijahu sažgane. Reformacija poče naglo jenjati. Prijatelji Konzulovi bijahu iz Istre prognani — a i sami mrtvaci u grobu morahu oćutiti moć protureformacije. Mrtvo tijelo puljskoga biskupa bijaše iz groba iskopano i javno spaljeno, jer se doznalo, da je za života bio tajni pristaša nove vjere. U kratko nastadoše vrlo zla vremena za protestante. I tako za nekoliko godina nestade sasna nove vjere sa ćitavoga slavenskoga juga.

Konzul umrije oko godine 1580.

Zapuštena glagolska i ćirilska tiskarna dospje godine 1621. u Rim, gdje su se kasnije istim slovima tiskale mnoge katolićke knjige.

Vrijednost hrvatske tiskarne u Njemačkoj možemo pravo prosuditi istom onda, ako pomislimo, da su u ono doba opstojale samo tri takve tiskarne i

---

— Na minuli duhovski ponedjeljak prošlo je upravo 400 godina, otkad se rodio Trubar. Tim povodom posvetile su slovenske novine proslavne ćlanke u ćast i spomen toga zaslućnoga muća — zaćetnika slovenske knjige. Ta proslava kod braće Slovenaca nuka nas, da i mi rećemo koju ukratko o ćistarskom Trubaru-Stjepanu Konzulu.

to na Rijeci, u Senju i u Mlecima. Važnost pako i duboko značenje Konzulova književnoga rada možemo pravedno ocijeniti tekar onda, ako pomislimo, da je on bio prvi, koji je svome narodu dao knjiga u njegovom jeziku. Radi toga će ga istarska povijest uvijek dostojno spominjati. Mi doduše ne smijemo častiti Konzula — protestanta, ali kao Hrvati smijemo i moramo častiti i slaviti prvoga hrvatskoga književnika u Istri.

Slava narodnom piscu Stjepanu Konzulu Istraninu!

A. D.

Turske pučke škole u carevini Turskoj.

U kragujevačkoj »Prosveti« od 4. svibnja t. g. nalazimo članak pod gornjim naslovom, koga je napisao Sadi Jusif Efendija, prot. u Skoplju, a mi ga eto podajemo našim čitateljima, koje će zacijelo zanimati.

Sve pučke škole u Turskoj dijele se na dva glavna dijela: »opće« (državne) koje uzdržava država, i »posebne« (općinske) koje uzdržava općina. Za otvaranje jednih i drugih potrebna je dozvola.

Opće pučke škole.

U svakoj mahali (kraju) i selu, mora biti pučka škola. Gdje ima hrišćana i muhamedanaca, tu se otvaraju škole za obje vjeroispovjesti. Troškove za podizanje školskih zgrada kao i za učiteljske plaće izdaje muarifat (prosvjetna uprava) t. j. za državne škole, a za općinske izdaje općina. Učitelji se postavljaju po propisima zakonskim. Uzgoj u pučkoj školi traje četiri godine. Muška djeca počinju ići u sedmoj godini pa do jedanaeste, a ženska od šeste do desete. Nastava je obavezna. Ako roditelji ne šalju djecu u školu, poslije jedne opomene kazne se novčano od 5—100 groša. Ovaj se novac daje školskoj upravi. Ako ovo ne pomogne, sud preduzme mjere i primora roditelje da šalju djecu u školu. Djeca tjelesno ili duševno bolesna ne pripuštaju se da idu u školu.

Program pučkih škola.

U prvom razredu predavaju se ovi predmeti: bukvar (početnica), mala čitanka, koran, (sveto pismo), računica i pisanje; nedjeljno 22 sata. U drugom razredu: koran, (vjeronauk), račun: množenje, dijeljenje, zbrojidba i odbidba, i propis; nedjeljno 22 sata. U trećem razredu: koran, vjerouka, pripovijedanje o postanju svijeta, računica, slovnica, pismeno vježbanje; nedjeljno 24 sata.

U četvrtom razredu: koran, turska povijest, zemljopis, pisanje (lijepopis); nedjeljno 24 sata. U djevojačkim školama isti predmeti sa ženskim radom, a u seoskim školama i poljodjelstvo. Mjere za ocjenjivanje uspjeha su ove: (10) i (9) odlično, (8) vrlo dobro, (7) skoro vrlo dobro, (6) dobro, (5) skoro dobro, (4) slabo, (3), (2), (1) su ocjene ponavljanja, ako ih dobije dijete iz 3 predmeta.

Svaki izostatak učenika, ako ga ne opravda, kazni se. Ako učenik učini 90 izostataka ma iz kakvih uzroka, ponavlja razred.

Učenici, koji su za pohvalu, objave se među njihovim drugovima, a i izvjeste se njihovi roditelji. Tako se isto postupa i sa rđavim učenicima.

Početak srpnja predavanje prestaje, učenici se pripremaju za ispit. Školska uprava odredi reviziju, koja prisustvuje ispitima. Po svršetku ispita, istog dana u prisustvu đачkih roditelja i drugog građanstva izvrši se na svečan način klasifikacija. Onda djeca deklamuju i odlični učenici se nagrađuju. Zatim djeca udaraju ruku o ruku, muzika zasnira a djeca tripot poviču: »padišahom, čok jaša!« — Veliki odmor traje do rujna kad nastaje nov rad u školi.

Zakon o pučkim školama.

U školama, gdje imade više učenika, postavlja se upravitelj. Gdje ima 40 učenika postavlja se jedan učitelj, koji, ako nema upravitelja, upravlja školom. Učitelj treba da je svršio učiteljsku školu, da ima 25 godina i da je dobrog vladanja. Dužnosti su učitelja, da podučava djecu u svim pedagoškim i higijenskim pravcima.

Učenici.

Djeca treba kao što je napomenuto, da su navršila 6 godina, da su cijepljena i da su zdrava. Ako se u školi razboli koje dijete, šalje se kući, a roditelji se izvjeste o tome.

Kad kucne zvonce za odmor, svi se učenici uredi i pod upravom redara izađu u školsko dvorište. Redar mora za vrijeme zanimanja paziti na red učenika. Učenici, treba da su na zanimanju mirni, za izlazak javljaju se dizanjem ruke i redar ili učitelj odobri izlazak. Na znak učiteljev ustaju, kad uđe neko starije lice u razred.

Učenici treba da žive međusobno kao braća. Prema učitelju i starijem treba da su učtivi i da ih poštuju.

Između satova je odmor za četvrt sata. Redar mora biti sa djecom za vrijeme odmora, pazeći da se djeca zanimaju igrom.

Svaka pučka škola ima trpezariju (blagovaonicu), gdje djeca ostave kruh, koji su donijela. Kad bude vrijeme ručka, učenici u redu idu u trpezariju i bez buke ručaju. Po svršetku ručka umiju ruke, uzmu abdes i idu te klanjaju.

Za nedjeljno učenje i vladanje, učenik se nagrađuje jednom hartijom crvene boje (aferin), bravo. Za cijelomjesečno dobro učenje, polazak i vladanje, učenik dobiva: »taksim« od vrijednosti četiri aferina. Za šestmesečno dobro učenje i druge urednosti, dobije učenik nagradu: »imtiaš«, to je osam aferina. Imtiaš je crvena hartija sa naslikanim lijepim cvijećem. Za jednogodišnje učenje nagrada je jedna knjiga, koja se daje u prisustvu svih učenika. Zatim se istaknu u objavi svi dobri učenici, kako bi se i drugi na njih ugledali. Za tromjesečno dobro učenje, učenik dobiva mjesto u prvoj klupi ili u drugoj prema uspjehu boljem ili najboljem. Tko zasluži mjesto na čelu prve klupe, on je redar razredni. Osim četiri širita razredna oko ruke, redar stavi peti bijeli, te se zna tko je redar. Širiti označuju razrede. Koran je najveća nagrada.

Kazne.

1. Opomena. — 2. Usmeni ukor. — 3. Premješta se u drugu klupu nižega ranga. — 4. Zatvori se u naročitoj sobi, gdje mora naučiti zadatak. 5. Stoji učenik na nogama na svom mjestu ili van mjesta. — 6. Za vrijeme odmora nesmije izaći iz razreda. — 7. Za nekoliko dana se udalji od škole. — 8. Ako ima nagradu oduzme mu se pred svim učenicima (t. j. aferin) i ukori se, pa se ostavi bez ručka. — 9. Ime mu se istakne u objavi na razrednim vratima. — 10. Ako se poslije svih kazna ne popravi, učenik se istjera iz škole. Redar se poslije druge opomene zamijenjuje drugim.

Ženske pučke škole.

Po školskom zakonu mora biti u svakom selu ili mahali po jedna pučka ženska škola. Ako nema zgrade, onda se u muškoj školi odredi jedna soba za žensku djecu. U ženskim školama predavaju učiteljice, a ako ih nema, onda učitelji. Zakon je isti u ženskoj kao i u muškoj pučkoj školi. Ženske, koje svrše pučku školu, primaju se bez ispita u građansku školu. Nastava je u pučkoj školi muškoj i ženskoj besplatna. Učitelji ne služe u vojsci, oni imaju povišice i pravo na mirovinu. U gradovima su školske zgrade dvokatne, a po selima i jednospratne, a moraju biti na mjestima koja odgovaraju higijenskim zahtjevima. Škola mora imati bašću, pisarnu i zdenac itd. a ženske škole i ormari za radove. Troškove oko škole isplaćuje muarifat. Godine 1298. (po turski) N. I. V. Sultan Abdul Hamid Han II. dao je veliki prihod za škole, te se time osjegurao učiteljski položaj, njihove plaće i mirovine.

Kotarska učiteljska skupština.

Dne 30. i 31. svibnja držala se u Puntu kotarska učiteljska skupština za učiteljstvo hrvatskih i hrvatsko-talijanskih škola kotara Krka i Lošinja uz slijedeći dnevni red:

a) za prvi dan :

- I. Svečana sv. misa.
- II. Izbor dvaju zapisničara.
- III. Svečanosti govor o 60 godišnjici vladanja Njegova Veličanstva (drži nadzornik Pribil).
- IV. Životopis Njegova Veličanstva u pučkoj školi. (Izvjestitelji: I. Mahulja i K. Vranić).
- V. Životopis carice Jelisave na djevojačkim pučkim školama. (Izvjestiteljice: M. Trinajstić i J. Bolković).
- VI. Carevka u pučkoj školi. Metodička rasprava. (Izvjestitelji: M. Radić i M. Pavačić).
- VII. Razvoj pučkog školstva za dobe vladanja Njegova Veličanstva osobitim obzirom na Istru i Kvarnerske otoke. (Izvjestitelji I. Žic i F. Katarinić).
- VIII. Razni predlozi o jubileju.

b) za drugi dan :

- I. Izvješće školskog nadzornika o stanju školstva.
- II. Izbor stalnog odbora za priređivanje pitanja za buduću skupštinu.
- III. Izvješće o kotarskoj učiteljskoj knjižnici od predsjednika odbora A. Fučića.
- IV. Izbor članova odbora za upravu kotarske učiteljske knjižnice.
- V. Odnosaj među školom i domaćom kućom, i kako će se uznastojati oko rješavanja problema zajedničkog postupanja kod uzgoja. (Izvjestitelj nadzornik Pribil).
- VI. Metoda povjesne obuke. (Izvjestitelji: J. Gršković i J. Semitekolo).
- VII. Najvažnije jezikoslovne pogriješke kod školske djece u pojedinim mjestima krčkog i lošinskog kotara i kako će ih škola odstraniti. (Izvjestitelji cijelo učiteljstvo svaki za svoje mjesto, a skupština će pak odrediti glavnoga izvjestitelja).
- VIII. Privredni rad školske djece i njegov upliv na moralno i tjelesno stanje učenika. (Izvjestitelj nadzornik Pribil).
- IX. Razni predlozi.

Kako je iz dnevnog reda razvidno, prvi dan bio je posvećen isključivo carskom jubileju, te su koli općina, toli čitaonica i škola bile okićene zastavama. Pri svečanoj službi Božjoj pjevalo je učiteljstvo uz pratnju harmoniju »Angjelsku staroslovjensku misu«, završiv istu sa »Tebe Boga hvalimo!«

Svi izvjestitelji pokazali su u svojim pomno obrađenim referatima, svoju nepokolebivu ljubav, vjernost i odanost do posvećene osobe Njegova Veličanstva, te je na posljetku bila odaslana na kabinetsku pisarnu slijedeća brzojavka: »Hrvatsko učiteljstvo krčkog i lošinskog kotara sakupljeno danas na kotarskoj učiteljskoj skupštini u Puntu, podastire pred previšnji Prestol ovu vruću svoju želju: Neka Svevišnji uzdrži, obrani i blagoslovi Njegovo Apostolsko Veličanstvo i cijeli Prejasni Habsburški Dom!«

Glede proslave samog jubileja, bili su prihvaćeni slijedeći predlozi:

1. Da se u predvečerje svečanosti na 1. prosinca o. g. rasvijetli školsku zgradu i po mogućnosti cijelo mjesto. Da se k tomu, gdje je to iole moguće priredi svečana bakljada sa pjevanjem »Carevke«. Na povišem mjestu nek se učini poveći krijes, kao osobiti simbol slavjanskog slavlja;

2. Na dan same svečanosti na 2. prosinca o. g. nek se djeca sa učiteljskim osobljem prije svečane službe Božje sakupe u školi okićenoj zelenilom sa carevom slikom na počasnom mjestu. Odatle nek se u redu krene u crkvu. Školska zgrada, a po mogućnosti i cijelo mjesto, neka budu okićeni zastavama. Poslije mise nek se djeca vrate u školu, pozvav i roditelje u koliko bude mjesta, gdje učitelj drži svečani govor o životu i radu Nj. Vel., svršiv sa živioklici i sa pjevanjem »Carevke«. Ne bi bilo zгорега kad bi učitelj uplivaо na općinu i na imućnije općinare, da za djecu nabave sličica, i Životopisa Njeg. Veličanstva, kao također razne odjećice. U večer opet rasvjeta kao i prvi dan;

3. Nek se umoli koli zemaljske, toli državne škol. oblasti, da za učiteljsku djecu koli mušku toli žensku, koja se žele posvetiti učiteljskom stališu, ustanove nekoliko jubilarних stipendija.

Rasprave su trajale prvi dan, uz maleni prekid, od 8 sati u jutro do 2 sata poslije podne.

Tako isto vršilo se i drugi dan, te je obilni dnevni red bio temeljito izcrpljen.

I. M.

Desetgodišnjica družbine škole u Puli.

Sa koncem ove školske godine svršava se deseta godina opstanka družbine škole u Puli.

Ljudska zavist i zloba nije nam do danas dala zgode, da se razvijemo kako bi morali. Naš narod bistar i vedar od uvijek je žudio za školom i naukom, htjeo je da ide usporedo sa ostalim svijetom, al mu to njegov suzemljak nije dao, bojeći se svjetla i prevlasti. Tko nema danas škole taj je velika

sirota, mnogo veća od onog, koji je doista siromašan. Neuku čovjeku ne svijetli sunce, teško mu u svijetu naći mjesta, svuda ga bije samo led i nevolja. Al nit sto muka neimati škole, nego toliko gore i teže, plaćati školu, a ne imati je. To izgleda, kako nekoga za rug imati.

Jur davno je naš narod pratila ona stara: »Bog visoko, a car daleko«, te mu u mnogim zgodama nije preostajalo drugo, nego »uzdati se u se i u svoje kljuse«. Tako se imalo dogoditi i kod nas, u ovoj našoj dragoj zemlji. To uvidješe i naši narodni prvaci pa ustanoviše: »Družbu sv. Ćirila i Metoda za Istru«, koja bi imala ustanovljati škole ondje, gdje to prijeka nužda i izloženost mjesta iziskuje. Lijepu tu ideju samoobrane i narodnog uzgoja, hrvatski je svijet prihvatio sa simpatijom i udivljenjem, pa se stali kupiti milodari za »spas hrvatske dječice u Istri«.

Družba počela je vršiti svoje sveto poslanstvo u zapadnoj Istri, ustanoviv godine 1896. prvu svoju školu u Baderni, selu porečkog kotara. Godinu dana kasnije bili su u Puli izbori za pokrajinski sabor, te se je tu naš hrvatski narod prviput podigao, glasujuć za narodne predloženičke. Ti naši ljudi, željni nauke u svom materinskom jeziku, a koje im grad Pula nije mogao dati, nego samo u talijanskom i njemačkom, ti se ljudi obratiše na onoga, na koga se za svaki pothvat obraća sav naš svijet, na veleuč. gospodina dra. Matka Laginju, da uznastoji kod Družbe, da ova u gradu Puli ustanovi hrvatsku školu. I eto odmah gdje se gradi na račun »Istarske posujilnice« školu u predgrađu Šijani na čestici br. 1779/44 uloška 2510, koju je kasnije Družba otkupila. Šteta, što je bilo sve u malenom zamišljeno, te se nije računalo sa budućnošću. No i ovako se prvoj potrebi doteklo i čim je bila gradnja gotova, zamolilo se dozvolu za otvorenje škole.

Dozvolu je dalo c. kr. pokrajinsko školsko vijeće za Istru u Trstu 14. studenoga 1898. br. 1837/I. S. što je Družbi javilo c. kr. kotarsko školsko vijeće u Puli 17. studenoga 1898. br. 822/2.

Baš u jubilejskoj godini, kadno se slavila pedesetgodišnjica vladanja Njegovog Veličanstva cara i kralja, a dne 2. prosinca, svečano bje otvorena škola, a prva učiteljica bila je namještena Marijana Majer. Na takovu mješovitu jednorazrednicu bilo upisano 67 djece: 46 dječaka i 21 djevojčica. Od ovih bilo ih je 16 (9 + 7), koji su jur bili polazili koju drugu školu i ostalih 51 (34 + 17) pristupilo za prvi put. Tako je eto u malenom ta školica počela vršiti svoju uzgojnu zadaću. Bilo to sjeme bačeno u dobru zemlju, koje je imalo donijeti lijepog ploda.

To se je odmah opazilo slijedeće školske godine 1899./1900., kadno se je broj polaznika skoro podvostručio, te ih se 215 (65 dječaka i 50 djevojčica) upisalo u školu.

Treće školske godine 1900./1901. broj je mladeži malone ostao isti. Upisalo se 112 djece, od ovih 57 dječaka i 55 djevojčica. U ovo 3 godine opstanka škole obuka je bila poludnevna. To je svakako za gradsku školu bila velika manjkavost, tim više, što su sve škole u gradu imale cijelodnevni polazak, pa je to nekako porazno djelovalo na roditelje, koji nijesu rado gledali, da im se djeca skiću pô dana po gradskim ulicama, a takvi se dangubovići lako priuče zlu. To je ubrzo uvidelo i družbino ravnateljstvo i sa svom spremom se je odlučilo, da na opstojećoj zgradi podigne jošte jedan kat i tu pripremi prostorije za novi razred i upraviteljstvo škole. Smišljeno, učinjeno. Treća se je školska godina nešto prije zaključila i započelo se sa gradnjom.

Kadno osvanula četvrta školska godina 1901./1902., a to se u predgrađu šijanskom diči i blista lijepa zgradica, kojoj se već obzorje proširilo, pa gleda tamo ono lazurno more, ono goropadno bojno brodovlje, koje je tu da i nju, tu dragu školu, obrani od tuđe pohote. Za upravitelja takve dvorazredne škole namjestila je družba učitelja Ernesta Jelušića. Uspjeh dogradnje nije uzmanjkao. Upisalo se 136 polaznika od ovih 65 dječaka i 71 djevojčica. Sada na ovako proširenoj školi pružila se zgoda, da se uvede cijelodnevni polazak.

U koliko bili i najveći Hrvati, neda se poreći, da našoj djeci u gradu Puli nije nuždan i drugi zemaljski jezik, talijanski. To će od njih iziskivati budući njikov položaj, kad budu prinuždeni, da stupe u usmeni ili pismeni saobraćaj sa onima, koji ih ne mogu ili ne će da razumiju. Nastaje pitanje i o drugom jeziku, koji nije pokrajinski, o njemačkom, koji je hoćeš ne ćeš, potreban je onima, koji će da pođu u ovdješnju njemačku gimnaziju, a i onima, koji idu kao naučnici u šegrtsku školu u c. i kr. arsenal. S toga se je u školu uvela obuka u talijanskom jeziku od treće školske godine unaprijed, a njemački od četvrte; oba jezika obvezatna za svu djecu.

Školske isprave, koje je do sada izdavala ova škola, nijesu imale vrijednosti za javne škole. Toj glavnoj i životnoj potrebi doskočila je Družba time, da je kod viših školskih oblasti ishodila školi pravo javnosti. Ovo pravo dalo je c. kr. ministarstvo bogoštovja i nastave svojom odlukom od 16. travnja 1901. br. 8262. I time je škola bila uspoređena sa ostalim javnim školama u pokrajini. Ove je godine počastio školu sa svojim posjetom velemožni gospodin Anton vitez Klodić Sabladovski. Tako uređena škola sa teškim obvezama za učiteljske sile, zaplovila je punim jedrima u četvrtu godinu svog života, koju je i sjajno dovršila.

Dolazi na red peta godina, a školska 1902./1903.

I ove je godine ugledno ponarasto broj polazeće djece, osobito broj takvih, koji su jur više godina polazili razne škole u gradu. Roditeljima sinulo je pred oči, da se ipak treba povratiti u svoje gnijezdo, pod svoju domaću

staru lipu, istina ako i kasno, a to uvijek na dobu. A to za stalno nijesu ni požalili, jer, dok su s jedne učinili svoju narodnu dužnost, s druge su se strane mogli osvjedočiti o uspjehu polaska u ovu družbinu školu, te o svem lijepom i plemenitom, što je škola podala njihovoj djeci i što će im biti provodićem kroz život i široki svijet. — Ove se godine upisalo u školu 165 djece: 81 dječak i 84 djevojčice.

Djeca sa južne strane grada, iz Vinkurana, polazili su školu od njenog postanka. Za oveće one hajdede, al onim kratkokracim mališima bilo odista teško, da po nepogodi i omari polaze u grad, ostaju tu preko objeda, te dolaze kući, osobito zimi, mnogo kasnije no bi i koke polijegale. Pa je bila čestita zamisao »Družbe«, da tamo ustanovi »Usporednicu« prvog razreda. Tu se namah iskupilo toliko mladeži, da je soba iznajmljena u g. Martina Rosande naskoro bila pretijesnom, tako da se moralo i djece otpustiti. Otvorenje te »Usporednice« bilo je u utorak dne 16. prosinca uz prisuće upravitelja škole i novoimenovanog učitelja Srećka Jurdane.

U oči dana naše braće prosvetitelja, a u subotu dne 4. srpnja, držala je »Puljska podružnica« u dvorani »Prvog istarskog sokola« koncert, pri kome je sudjelovala i mladež škole. Učenik Josip Urbanc krasnoslovio je Preradovićevu pjesmu »Rodu o jeziku«, Antonija Ladavac, učenica 5. školske godine imala je monolog »Na babin imendan«, a 19 učenica otpjevalo je dvoglasno »Kiticu hrv. narodnih pjesama«. Na koncu se dala šaloigra »Mali clown«, koju su djeca lijepo izvela.

Slijedeće se godine 1903./04. prosljedilo za korak naprijed. Šeste ove po broju upisalo se 206 mladeži, naime: 114 dječaka i 92 djevojčice.

Jasno je, da je sada na dvije učiteljske sile uz cijelodnevni polazak otpadalo previše školske djece, koju se je i teškom mukom smjestilo u opstojće prostorije. Valjalo se širiti al nije bilo kamo, a ipak trebalo je nešto pokrenuti. Desila se baš sretna zgoda, te je g. Andrija Turak sučelice školi bio dogotovio svoju lijepu palačicu, pa se je s njime stupilo u pregovore, da ustupi prostora za jedan razred. Ovaj je to dragovoljno učinio, i kada se je po propisu uredilo razred, a vlada rekla da sve odgovara svrsi, mogao se otvoriti novi razred. Na tu novu mješovitu trirazrednicu bila je namještena uz privolu državnih oblasti učiteljica Ruža Benigar, koja je u petak dne 8. travnja nastupila službu. Tako je tekla godina naprijed redovitim svojim tekom, a zaključila se sa 15. srpnja.

U školskoj godini 1904./05. prijavilo se za polazak 225 polaznika (126 dječaka i 99 djevojčica).

Srećko Jurdana, učitelj na usporednici u Vinkuranu, zahvalio se sa koncem veljače na svojoj službi, te je do 17. ožujka ovo mjesto bilo ispražnjeno. Ovoga pako dne bio je uveden u službu Pavao Saršon, koji je do tada službovao na družbinoj školi u Raklju.

Za ovu usporednicu bila je Družba iznajmila u školske svrhe prostorije, koje su zahvaćale vrlo ograničen broj djece. Čestiti Vinkuranci molili su više puta, kako bi im Družba stisnula komadićak škole. Ona je napokon privolila, te se je dne 15. svibnja 1904. kupilo od braće Martina i Jakova Rosande pok. Tome 400 m² zemljišta. Kad je već nacrt bio gotov i potvrđen od školskih oblasti, započelo se dne 15. siječnja 1905. sa gradnjom, koja je bila gotova dana 30. travnja.

Svečani blagoslov bio je u nedjelju dne 14. svibnja uz prisuće školske djece i silnog naroda, koji se je sakupio iz grada i bližnje i daljnje okolice, da se je brojio na hiljade. Crkveni obred u hrvatskom jeziku obavio je mnogoč. g. Matić, župe-upravitelj u Premanturi. Iza blagoslova, nakon što pjevači otpjevaše hrvatsku himnu, držao je svečano slovo veleuč. g. dr. Ivan Zuccon, kano upravitelj družbine podružnice. Svršiv krasni govor, zaorila skladna pjesma, a kad se utišaše zadnji glasovi, uze riječ otac naroda, veleuč. gosp. dr. Matko Laginja. A bila to riječ mudra i zanosna, vrijedna zlata, koju je narod pobožno slušao i oduševljeno povlađivao. I pošto se otpjevao »U boj!«, toj lijepoj svečanosti bio kraj. Razumijeva se po sebi, da je školska dvorana bila iskićena zelenilom i zastavama, te da su se i izvana vijali naši ponosni barjaci.

Dne 16. svibnja posjetio je školu c. kr. pokrajinski školski nadzornik, velemožni gosp. Fran Matejčić, te je čitavi dan nadzirao obuku u svim trim razredima. Slijedećega dne nadzirao je obuku na usporednici u Vinkuranu i pregledao tamošnju novu školsku zgradu.

Tako se je pošlo za godinu naprijed.

Sved rastući broj polaznika jasnim je dokazom, kako je naš svijet školu prigrlio i shvatio, da je pravi uzgoj jedva onda, kad se temelji na materinskoj riječi i kad ide iz duše u dušu. To je pokazao prigodom upisivanja 1905./06. školske godine, u kojoj se je upisalo 252 djece, a po rodu 133 dječaka i 119 djevojčica.

Za tolik broj djece trorazrednica je i opet postala pretijesnom, valjalo je školu proširiti za jedan razred, a Družba morala iznovice da snaša novi teret. Ona kuća g. Turka bila je cijela providnost, kano navlaš tamo postavljena, da služi u školske svrhe. U toj se dakle kući smjesti novi razred. I kad se je državno povjerenstvo povoljno izrazilo o preudesbi prostorija za školu, a ovu se snabdjelo sa svim nužnim, družbino je ravnateljstvo na svojoj sjednici od 6. studenoga imenovalo učiteljem Božu Pikota, do tada na družbinoj školi u Fapcima, koji je u srijedu dne 22. studenoga nastupio službu. Od toga dana bila je škola mješovita četverorazrednica.

Ona družbina zgrada, izgrađena prošle godine u Vinkuranu, nije se mogla u to doba otvoriti, pošto nije bila potpuno suha, nego se je otvorila sa početkom ove školske godine. Pošto je Pavle Saršon bio imenovan učite-

ljem u Sušnjevići, namještena je bila u Vinkuranu učiteljica Ivka Šošarko do tada službujuća na družbinoj školi u Raklju. Usporednica brojila je ove godine 95 mladeži.

Da se Družbi namakne za njezino sveto poslanstvo više materijalnih sredstava, bio je odbor »Puljske Podružnice« zaključio, da se srijed korizme te godine priredi koncerat, na kome bi u glavnom sudjelovala naša školska mladež. Taj se je koncerat održavao u subotu, dne 24. ožujka u »Hotel Belvedere«, te je mladež sudjelovala u više tački pjevanja i u predstavi u jednom činu »S obje strane živice«. Uspjeh bio je u svakom obziru povoljan.

Deveta godina morala je i opet donijeti povišak i nije se smjela iznevjeriti glasu škole, koja si je već postavila čvrste temelje i vedrije gledala u oči budućnosti. U toj se je školskoj godini 1906./07. povećao broj polaznika za 33, te je sve djece bilo 285, to jest, 145 dječaka i 140 djevojčica. Osoblje ostalo je isto, promijenio se samo Božo Pikot, koji je zadobio Trviž. Na njegovo mjesto imenovala je Družba uz prethodnu višu privolu učiteljicu Ljubicu Oklobžiu.

Kano prošle, tako se je i ove godine održavao srijedi korizme koncerat u korist Družbe, na kojem je sudjelovala i školska mladež. Sa 6. srpnja zaključila se školska godina.

Deseta školska godina 1907./08 htjela je nekako sama sebi podići spomenik, te se osobito istaknuti međ svojim minulim družicama. Svake bi se godine upisao lijepi broj djece, ali je ova nadmašila sve, te je pristupio toliki broj, kome se nebi bio prije nitko nadao. Upisalo se je 165 djece, od ovih 92 dječaka i 73 djevojčice. 113 bilo je novaka, dakle djece sa navršenom šestom godinom, a iz drugih škola pristupila su 52 i to 31 dječak i 21 djevojčica. Tako je cijela škola brojila 408 mladeži, 216 dječaka i 192 djevojčice. Tečajem godine promijenilo je školsko područje 5 dječaka i 4 djevojčice, a prestalo je polaziti 9 učenika i 5 učenica, tako da je koncem ove školske godine bilo prisutno 385 djece i to: 202 dječaka i 183 djevojčice.

Naravski, četiri opstojeća razreda nijesu mogla zahvatiti ovoliki broj djece, te akoprem se je prije bilo predvidjelo za jošte jedan novi razred, niti sa ovim nije se moglo doteći potrebi, već je valjalo zahvatiti jošte za novom šestom prostorijom. I kad se je ovaj razred dogotovio, razdijelila se škola po spolovima u trirazrednu dječaćku i trirazrednu djevojačku školu. Početkom školske godine bio imenovan učiteljem Ante Ćiković, a sa dogotovljenim novim razredom, dne 21. studenoga, namješten je bio učitelj Fran Filakovac. Dva razreda smještena su u družbinoj zgradi, a četiri sučelice u kući gospodina Andrije Turka.

Nema škole u pokrajini, koja bi se bila u tom kratkom roku od 10 godina tako razvila kaošto ova naša, unatoč silnoj agitaciji, koju se provađa,

samo da se djeca naših roditelja odbiju od ove i unatoč neshodnom položaju škole. Da je škola u centralnijem položaju, imala bi dvostruki broj djece, al je ovako odaljenijim dijelovima grada predaleko, te su roditelji prinuždeni odgajati svoju djecu inako. Da je ova škola našim protivnicima trn u peti, da su to »Miltijadovi vijenci, koji im ne daju spavati«, slijedi iz toga, što su u neposrednoj blizini naše škole izgradili krasnu školu sa bezbroj razreda, dostojnu svake prijestolnice, samo da izmame djecu iz naših razreda. Al u tome nisu uspjeli.

Na »Božićnicama«, koje su se svake godine obdržavale i koje su se razvijale već prama razvitku škole, imala su djeca dovoljno zgođe, da se iskažu u pjevanju, govoru, deklamaciji i predstavi i da se bar tako oduže dobrohotnosti općinstva, koje je sa novčanim sredstvima priteklo za nabavu odijela i drugih potrepština. U takvim su se zgodama naše narodne dame iskazale vrlo požrtvovnima i od godine u godinu je njihov broj i zanimanje sve više raslo.

U sve ovo vrijeme škola nije mogla imati svog stalnog vjeroučitelja. Tako je u školskoj godini 1900./01. podučavao vjeronauk veleč. g. Dragutin Kokolj, kapelan c. i kr. mornarice. Najviše pako vremena bio je vjeroučiteljem veleč. g. Antun Polutnik, vjeroučitelj c. kr. državne njemačke škole.

Koncem svake od prvih šest godina obdržavali bi se javni ispiti, kojima bi prisustvovali naši narodni prvaci i mnoštvo naroda. Ti se ispiti držali u nedeljama, al se rad neshodnosti napustili i spremili kano staro željezo u ropotarnicu.

Nameće se pitanje, a kamo idu dječaci iza dovršene škole? Većina ih ide u zanat i šegrtsku školu u c. i kr. arsenal, dio opet u zanat raznim majstorima, a dio svake godine u ovdješnju njemačku državnu gimnaziju. U njemačku s toga, jer hrvatske nema, a na takvoj izvan Pule ne bi ih imao tko uzdržavati.

Djevojčice, kad bi dovršile obaveznu dobu školskog polaska, ostale bi kod kuće u pomoć majci il bi pošle u švelje. Al u svojih gazdarica sve bi radile i pjestovale djecu i trkale po gradu i vucarile vodu, a najmanje šivale. Da se tomu doskoči, ustanovio se sa početkom školske godine 1907./1908. »*Nastavni tečaj za djevojčice*«. Tu se one uče u kroju i šivanju, u računstvu i kućanstvu, u svem dakle, što će njima u životu vrlo nužno trebati.

U tom tečaju bile su namještene dvije učiteljske sile, učiteljica Marijana Majer za kroj i šivanje i učiteljica Ljubica Oklobžia za kućanstvo i račun u gospodarstvu, ukupno osam sati na sedmicu, a polazilo ga je 11 učenica u dobi od 13—17 godina.

Preko »Rimskog kamenoloma«, oni tamo na onom ubavom obronku što se lagano spušta prama moru sa svojim lijepim vrtogradima,

livadama i vinogradima, oni tamo naši ljudi u Banjolama davno su si želili školu i za njom uzdisali. Njihova su djeca doista polazila u Vinkuran, al pošto je škola bita uvijek prepuna, nije mogla zahvatiti svu njihovu djecu, od kojih su nekoja dapače pošla u onu tuđu, grdu školu. Družba je tu želju Banjolaca shvatila, te je jošte pred dvije godine nastojala, da se tome udovolji. No te se godine ta želja nije mogla ostvariti, al se je zato u minulim praznicima. Iznajmila se kuća u Ivana Crnobori, preudesila se u školske svrhe, snabdjela sa nužnim školskim potrepštinama tako, te se je mogla ove jeseni, kao uspo- rednica ove škole, otvoriti sa učiteljicom Herminom Rutzner.

To je eto u najkрупnijim crtama životopis škole, koja je po tvrdom i trnovitom putu dospjela dostojno i časno do konca svoje desete godine. Za- ključen je time odio vremena, na kojeg se može škola obazrijeti sa ponosom i koji joj služi na čast. Rasla i cvala i unaprijed! Bože daj — tako budi!

Glavna skupština Družbe sv. Ćirila i Metoda.

U nedelju dne 31. svibnja obdržavala se u Pulia u dvorani »Narodnog Doma« XV. glavna družbina skupština.

Osim mnogobrojnog domaćeg naroda, došao je lijepi broj izletnika iz istočne Istre sa posebnim parobrodom iz Voloskoga, prispjelo je vlakovima naših ljudi iz cijele Istre i lijepa kita iz Trsta sa pjevačkim zborom iz sv. Jakova. Sakupio se narod, da se vidi i rukuje, da čuje rad Družbe, da se pogo- vori o svojim nevoljama i da se poveseli u krugu svoje braće, koji će mu podati nove snage i pobude za dalnji rad. Sve je izgledalo veselo i svečano, svakomu je na licu odsjevalo zadovoljstvo, videć oko sebe složnu i oduševljenu braću iz svih krajeva naše zemlje.

Tek mali dio naroda mogao se smjestiti u velikoj dvorani »Narodnog Doma« a oni drugi morali se razbjeći kojekud, a da tek kasnije saznadu o tečaju skupštine.

Družbin predsjednik, veleuč. g. Vjekoslav Spinčić, otvara o 10¹/₂ skup- štinu. U svojem govoru dotaknuo se cjelokupnog rada i napretka Družbe, te ćemo i mi ovdje iznijeti najvažnije iz tog govora.

Spominje iznajprije preminule družbine članove i prijatelje kano Slavoja Jenka, dr. Karla Kozića, dr. Srećka Nemičića, Marijana i Ivana Tomašića. Ovima i ostalim preminulim prijateljima kliče skupština: Slava! — Pozdravlja viđenije prisutne ličnosti, koje skupštinari burno pozdravljaju.

Dalje nastavlja: Godina je dana, što smo proslavili našu pobjedu u Istri — pobjedu u toliko u koliko smo pokazali i prijateljima i neprijateljima,

da smo mi Hrvati i Slovenci u pretežnoj većini u Istri, da se nas sada priznaje i u Poreču, Trstu i Beču, te se s nama računa. To je pokazala i želja c. kr. vlade, nama ne baš prijazne i gospode Talijana, da se napravi novi izborni red za pokrajinu. Taj je već potvrđen, zakon je i po njem će se birati novo pokrajinsko zastupstvo, novi sabor.

Goji se nada, da će i Družba biti olakšana, kad se jednom sastane novi sabor i kada bude raspravljen proračun za godinu 1909. Sada jošte toga nema. Družba je navezana samo na dobrotvornost Hrvata i Hrvatice u svim njihovim pokrajinama. Pomoću njihovom Družba je i prošle upravne godine pokročila lijep korak napred.

Otvorila je 14 novih razreda i to: 2 u velikom Lošinj, 4 u Cresu gradu, koga se je smatralo talijanskim, a gdje ima naša škola već prve godine bar toliko djece, koliko talijanska sa kakvih deset učiteljskih sila. Nadalje otvorila je škole u Gabonjinu, gdje su si sami ljudi sazidali školsku zgradu, u Ičićim, u Rakitovcu, u Smoljanima, Svetvinčentu, u Banjolama te dva nova razreda u Puli. Ova posljednja škola ima sada već 6 razreda sa 6 učiteljskih sila i blizu 400 djece. Krasno raste i to sve na jednoj tački ovoga grada. Da je nam novaca, kako ih nemamo, pa da možemo ustrojiti škole u raznim djelovima grada, onda bi se videlo, koliko nas ovdje ima i kakva je neistina, da je ovo talijanski grad.

Dok mi, koliko nas je, moramo plaćati u cesarsko-kraljevske blagajne za uzdržavanje tolikih talijanskih javnih i nekkih njemačkih državnih škola, dočim moramo doprinositi velike svote za zgrade njemačkih škola, pa za zgrade talijanskih škola kakva je ona u Cresu, Malom Lošinj, kakve su ovdje u Puli; dotle doprinosaju Hrvati i Hrvatice iz svih svojih pokrajina dobrovoljne prinose za naše škole i za naše zgrade, baš i u rečenim gradovima. Inače nema za nas obuke. Grozno je to, za osvetom vapi proti c. kr. školskim oblastima, koje ni u tom obziru ne vrše svojih zakonom im određenih dužnosti naprama našem narodu.

Kod sabiranja za Družbu imadu zasluga: Naše podružnice, koje neka razvijaju sve to veću djelatnost: Ćirilo-Methodski zidari u Zagrebu, koji smišljaju dan i noć, kako da namaknu što većih svota za Družbu i naše novine, koje priopćuju prinose. Običaj, da se kod krsta, vjenčanja i smrti, daje i sabire prinose, sve to više raste. I neka tako i kod gospodskih stolova i kod siromašnih ognjišta. Svi, koliko nas ima, i bogatiji i siromašniji, valja da doprinosimo po svojim silama. Krasna se svota dobiva od žigica, od cigaretnih papirića i kave. Dobilo se lijepih svota od zabava, što su se priređivale u korist Družbe u Zagrebu, u Opatiji, gdje su se osim domaćih iskazali Riječani i Sušačani, u Trstu i ovdje u Puli.

Prihod godine 1907. nešto je manji od onoga 1906., ipak to ne znači, da bi Družba nazadovala. Godine 1906. bilo se je dobilo 25.000 K izvanredno od dviju strana, od kojih se 1907. nije dobilo ništa. Redoviti prinos je porasao. Ako to ne iskazuje blagajnikovo izvješće, tražiti je uzrok, što su novine prinose sabrane u godini 1907. poslale tek 1908.

Od druge polovice god. 1907. smanjili su se ponekle prinosi uslijed sablažnjivih odnošaja, što su zavladao u Banovini. Uslijed tih odnošaja imamo mi Hrvati iz Dalmacije i Istre dužnost s jedne strane da pomognemo žrtve u Banovini, toj našoj matiči, s druge strane, da upremo što više kod sabiranja za Družbu, da nadomjestimo manjak što ga imademo iz Banovine.

Predsjednik nastavlja:

U raznim zgodama pregledao sam družbine škole, većinu i ove školske godine i mogu s radošću ustvrditi, da škole dobro a nekoje vrlo dobro napreduju. Učitelji i učiteljice u velikoj većini vrše svoje školske dužnosti. Mnogi i mnoge njih vrše i razne dužnosti kao Hrvati i Hrvatice. Drže školu za odrasle analfabete, podučavaju u pjevanju, sudjeluju kod narodnih i dobrotvornih zabava, pomažu kod narodnih gospodarskih društava, uopće utječu gdje mogu u življenje naroda. Rado bih, da to svi po svojim silama čine. Prva i glavna njihova je dužnost škola, ali ta ne isključuje drugoga rada u narodu među kojim se živi.

I mnogi roditelji školske djece čine svoju dužnost obzirom na školu. A ta njihova dužnost sastoji u tom, da šalju svoju djecu redovito, svaki dan na dobu, čistu i ne bogato nego uredno odjevenu, te opskrbljenu sa svim školskim potrepštinama. Mnogi vrše tu svoju dužnost, ali ih je žalibože koji je ne vrše, koji svoje dijete šalju u školu samo kad ga drugdje nepotrebuju makar za što, koji puste djecu da idu u školu zamusana, koji ne će da potroše za knjigu, pisanku, risanku, pero, olovku i drugo. Takovih ima i u gradovima i na selima, a nebi ih smjelo biti. Takvi ne žele dobra svojoj djeci, ma koliko govorili da ih ljube; oni se ne brinu za budućnost svoga poroda i nezahvalni su onima, koji su njima omogućili školu. Vruće molim i osobito na srce postavljam svim našim roditeljima, koji imaju prilike pošiljati djecu u hrvatske škole, da ih šalju svaki dan redovito, čistu i sa svime opskrbljenu.

Čim više ih bude vršilo tu svoju dužnost, tim rađe će družbini dobrotvori i dobrotvorke davati i sabirati prinose, tim većom ljubavlju će uprava Družbe vršiti svoju zadaću, tim više će se širiti prosvjeta među našim narodom, tim jači bit će traci naše buduće slobode.

Lijepi govor družbinog predsjednika bio je popraćen burnim povlađivanjem, te se je prešlo na izvješće tajnika.

(Konac slijedi.)

Lega nazionale.

Baš protivnu zadaću, nego li si ju je preuzela »Družba«, uzela je u zakup »Lega nazionale«, da naime u čisto hrvatskim našim krajevima ustanavlja talijanske škole. Tim svojim ropskim i ogavnim oružjem probada nevina srdašca naše djece, odnarođuje ih i pripravlja na to, da budu jednom zakleti neprijatelji naroda, koji ih odnjihao i roditelja, koji ih odgojiše. No, naš se je narod počeo osvješćivati, počeo je uviđati, kakva li je golema razlika između lažnog i pravog uzgoja, te je započeo da ostavlja Legine škole, pa makar sam ostao i bez iste, samo da djeci njegovoj ostanu srce i duša zdravi i neozleđeni.

Veli narod, u našem seošću naći će se koja ako i malo načitanu osoba, koja će našoj djeci pokazati iz »Početnice« ono koliko je već slova, pa će naša mališad naučiti čitati i za nevolju pisati, a za unaprijed pomoći će naši dobri ljudi, kad već ne će oni koji moraju. I tako vidimo, da je složnom voljom naroda ona »Legina« škola u Sošićim opustjela i djeca odoše svojim kućama a ona velika zgrada koči se tamo sama, proklinjuć valjda svoj promašeni cilj. Isti je udes snašao i školu u Raklju, te je i ova morala zatvoriti svoja vrata. A bit će toga i unaprijed, ponese li se naš narod junački, pa će opustjeti jošte koja »Legina« škola, jer je naravni zakon: svakoj biljci svoje zemljište.

Dužnost je i našeg glasila, da budnim okom prati djelovanje ovog društva, koje je u prvom redu napereno proti našem narodu u našim pokrajinama, na njegovo raznarođenje, na njegovu propast.

To djelovanje — spominje »Naša Sloga« — ne možemo i nesmiijemo omalovažati, kao što to čine nekoji naši drugovi junačeći sebe i druge: ne bojimo se je, nemože nam više naškoditi, othrvali smo se proti njoj do sada, tim laglje othrvati ćemo se u buduće.

Nijedan pravi vojskovođa ne smije omalovažiti svog protivnika, pa i kako slab bio, tim manje pako u našem slučaju, gdje nam stoji nasuprot protivnik jak i moćan, oboružan i snabdiven boljim i mnogobrojnijim oružjem nego li je naše.

Istina je, da se »Lega« daleko većim novčanim sredstvima i inteligencijom i brojnijom potporom ne može pohvaliti uspjesima, kakve je do sada postigla naša skromna »Družba« u Istri, ali pri tom ne valja zaboraviti, da »Lega« ne može apsolutno ništa izgubiti, jer u Istri nije ni jedno talijansko dijete u pogibelji, da će se odnarođiti, i što je najglavnije, djelovanje »Lege« je nasilno, protunaravno i protupedagoškičko, dočim je ono »Družbe« najnaravnije, najplemenitije i najpoštenije.

Ovogodišnja skupština »Lega« obdržavana je u nedjelju dne 24. svibnja o. g. u talijanskom gradiću Riva, u južnom Tirolu. Tim povodom sletili su se tamo talijanski prvaci južnog Tirola, Trsta, Istre Gorice i čak iz Dalmacije. Priredene su tamo velike svečanosti prije i poslije skupštine, ali to nas manje zanima nego li izvještaji blagajnika i tajnika.

U Primorju uzdržava »Lega« 57 zavoda sa 4000 djece i 100 učiteljskih sila. Putujućih knjižnica imade 21 u Primorju. Svega skupa imade »Lega« u Primorju i Dalmaciji 72 vlastite škole, podupire 31 školu, uzgaja, hrani i oblači 8000 ponajviše naše djece, podupire 200 đaka, uzdržava 43 večernja strukovna tečaja, te ima svega 80 putujućih knjižnica.

»Lega Nazionale« podijeljena je u tri odjela: u skupinu jadransku, tridentsku i u dalmatinske. Ukupni prihod svih triju odjela za godinu 1907. iznaša 309.112·10 K, a prihod dalmatinskih grupa iznaša 84.447·43 K. Ukupni rashod svih triju odjela 249.860·03 K, a rashod samih dalmatinskih grupa 68.738·11 K. Ukupna pak imovina ciele organizacije siže do 746·562·52 krune, a dalmatinske grupe posjeduju 217.253·69 K. Kako se vidi, ove brojke nisu neznatne, a tim više moraju zabrinuti, kad se pomisli na požrtvovnost Talijana u kraljevini, a napose na fanatičnu darežljivost renegata u našem Primorju.

Ove brojke govore više nego li najdeblja knjiga o marljivosti, požrtvovnosti naših za nevolju susjeda. Kad bi naša »Družba« raspolagala ovakvim sredstvima, ona bi počinila prava čudesa.

Prigovara se često, da je apsolutno nemoguće, da bi dalmatinski Talijanaši sami mogli smoći tako ogromne svote godimice, kao što je smažu na korist »Lega«. Taj prigovor nije stalno bez temelja, jer da bi stanovništvo malenog Zadra i šaka zavedenih talijanaša u primorskim gradovima Dalmacije sakupila u samoj jednoj godini skoro 85.000 kruna, toga nam lje nitko u glavu zabiti ne može.

Za družbom »Lega« stoji drugo, mnogo jače, bogatije i rasprostranije društvo, a to je ireidentska »Dante Alighieri« u kraljevini Italiji, koja šalje godimice svoj bogati prinos putem pouzdanika i podružnica u Dalmaciji, Trstu i Istri.

Poslijednje doba bacila se »Lega« svom žestinom na Dalmaciju, gdje je hrvatski narod tamošnje talijanaštvo skućio u njegove prave granice. Na glavnoj skupštini »Lega Nazionale« pročitano je izvješće odsutnog prof. Vitaliana Brunelli-a, predsjednika upravnog vieća dalmatinskih grupa. U svom izvješću je prof. Brunelli, poznati zadarski talijanaš, opširno izvjestio o radu dalmatinskih grupa, o приходима na plesovima i zabavama, dalje je izvjestio o broju opstojećih već leginih škola u Dalmaciji o broju pohađajućih učenika i o broju opstojećih sila. Osim toga u izvješću stoji, da »Lega« namjerava

još dalje voditi svoju akciju u podizanju talijanskih škola u skoroj budućnosti, kao poimence u Trogiru. Izvješće pak završuje:

»Neka se dakle još uvijek širi, sa zavjetima sve braće, opseg naše »Lege« u staroj zemlji Dalmatinaca, i na slavu naroda, božanski jezik neka uvijek novo blago u njoj razasiplje i slavi uvijek nove trijumfe! Ovaj zaključak je bio pozdravljen burnim pljeskom i povicima, — talijanskoj Dalmaciji!!

Ogromni prihodi protivničkog nam i do skrajnosti pogibeljnog društva moraju potaknuti svakog pravog rodoljuba na što izdašniju potporu našoj plemenitoj »Družbi« a da ona uzmogne i nadalje blagotvorno vršiti svoje sveto poslanstvo.

Mi se ne možemo zanašati na nikoga van na sebe i na našu jednokrvnu braću, koja su nam i do sada u teškoj borbi za čuvanje mladog nam naraštaja od raznarođenja obilato pomoć pružala.

Uzradimo mi složno za milu našu »Družbu«, da prepriječimo nezasitnomu i proždrljivomu dušmanu svako daljnje prodiranje u naš narodni posjed!

Dr. Ivan Kalčić.

Dne 28. svibnja preminuo je u Zala-Mihályfa u Ugarskoj, c. kr. nadštopski liječnik, Dr. Ivan Kalčić.

Rijetko će se naći čovjek u odori, koji bi toliko ćutio za svoj narod i rodnu grudu, kako pokojni Kalčić.

Rodio se u Lipi godine 1839. od uvažene obitelji Kalčić-Barela. Gimnaziju je polazio na Rijeci i prešao u bogoslovlje u Goricu. No ovo ostavi naskoro, te pođe u Beč učiti liječništvo. Svršiv nauke ode u vojničke liječnike, te sprovede veći dio svog života u Ugarskoj. Kada se je god. 1884. ustanavljava škola u njegovoj rodnoj Lipi a zgrade nije bilo, to se je njegovim sredovanjem nabavila velika zgrada sa vrtom u školske svrhe za samih 1600 K. Za tu je školu sam klupe i druge potrepštine nabavio, zapisao ju u razna društva i uvijek se je mило sjećao. Kad je jošte naš urednik u Lipi učiteljevao i kad bi Kalčić dolazio svome rodu u pohode, to ne bi nikada propustio zgođe a da ne posjeti i škole, da vidi kako njegovi Lipljani uče. Prigodom svakog takovog posjeta svu bi djecu redom nagradio, koja su mило gledala one bijele novce i svjetlu sabljicu.

Kako se je za života brinuo za svol rod i Lipljane, tako se je ovih sjetio i u oporuci, te je zamolio svoga sina Ivicu, c. kr. husarskog poručnika, da načini na njegovo ime stipendij od 12.000 K za učeće se mladiće njegova roda, rođene u Lipi, a ako takovih ne bi bilo, za mladiće rođene u Lipi, kojegagod imena bili.

Takav si je on ostavio spomen sveti, koji će polaziti od roda u rod a majke će svojoj drobnoj djeci pripovijedati o »dobrom doktoru Ivi« i dalje tako da se uvijek priča.

Naš je pokojnik uvijek mislio i računao da će se, pošav u mirovinu, nastaniti u svojoj dragoj Lipi i tamo u tišini i uz svoj rod sprovesti zadnje dane svoga života. U tome ga je smrt pretekla, al on opet nije napustio svoje omiljele težnje, nego je oporučno ostavio nalog svome sinu, da ga dade pokopati u rodnoj Lipi, tamo uz onu malu crkvicu u kojoj se je on kao dječko Bogu molio i koje se je — te sirote male crkvice — uvijek milo sjećao.

Tako će naš doktor Ive počivati tihi sanak u svome dragom zavičaju, uz put, uz crkvicu, i ona dva zvonceta sa crkvice zvonit će mu i zvonit a prolazeći tuda ljudi pobožno će skidati kape da se pomole za dušu pokojnika i njegovi Lipljani kupit će se oko njegovog groba da plaču svog najvećeg čovjeka kličući mu:

Slava Ti dobrotvore Ive!

SS || VJESNIK. || ZZ

Plaće družbinog učiteljstva.

Kadno je ono dne 5. listopada prošle godine saborovala u Pazinu »Narodna Prosvjeta«, imala je tamo svoj dogovor i »Udruga družbinog učiteljstva«. Odboru Udruge (Benigar, Oklobžia, Jelušić) bilo je preporučeno, da čim bude potvrđen zakon o plaćama pokrajinskog učiteljstva, ovaj podnese družbinom Ravnateljstvu predlog o uređenju plaća družbinog učiteljstva na način, kako se je to u d govoru prihvatilo. Odbor je te predloge učiteljstva podnesao Ravnateljstvu Družbe, a ovo je svojim dopisom od 23. lipnja 1908. br. 711 ovako odgovorilo:

»Odnosno na cijenjeno Vaše od 12. o. mj., čast je potpisanomu priopćiti Vam, da našo Ravnateljstvo već odavna namjera urediti beriva družbinog učiteljstva. U tu svrhu izabran je i odbor, koji će, pretresav novi zakon o plaćama javnih učitelja u Istri, izraditi nacrt i podnijeti ga družbinom Ravnateljstvu.«

Ovoliko na znarje družbinom učiteljstvu, a mi smo slobodni preporučiti tom poštovanom odboru, da sve uredi lijepo i na način, da ne bude prigovora i da svi budu sa svojim udesom zadovoljni. A da pako sve bude što prije uređeno i prihvaćeno, to je na srcu svima.

Izvjeshće c. kr. hrv. gimnazije u Pazinu.

Primili smo izvješće ove gimnazije za god. 1907./08.

Pred školskim vijestima prvo je poglavlje rasprave dr. Mate Kevića: »Filološko-kritička istraživanja po Časoslovu«. Ova radnja zaprema punih 40 strana.

Na zavodu je podučavalo 16 učiteljskih sila. Broj učenika koncem školske godine bio je 230, koji su po razredima bili ovako podijeljeni: I. razred 42. II. = 36, III. = 31, IV. = 39, V. = 19, VI. = 18, VII. = 22 i VIII. = 23. Među ovima bilo je 228 javnih učenika i 2 privatista. Po materinskom jeziku bilo je 189 Hrvata, 39 Slovenaca i

2 Čeha. Po stanu roditelja bila su 52 iz grada, a ostalo izvana.

Relativno obligatne i neobligatne predmete pohađalo je 47 kaligrafiju, 190 talijanski jezik i 19 crtanje. Potporu je uživao 41 đak u ukupnom iznosu od 8711 K 60 filira.

U ljetnom roku ove školske godine prijavio se je za ispit zrelosti 21 učenik VIII. razreda i jedan eksternista. Pismeni ispiti vršili su se od 1. — 3. lipnja. Zadaci za pismene radnje iz hrvatskoga jezika bijahu ovi:

a) Naša narodna rečenica: »Vatra i voda dobre su sluge, a zli gospodari obzirom na današnje prometne prilike i neprilike.

b) Koje su vas činjenice tijekom vaših nauka uvjerile o istinitosti naše narodne rečenice:

Vrijeme gradi po kotarim kule,

Vrijeme gradi, vrijeme razgrađuje.

c) Austrija u obrani i širenju civilizacije.

Od ovih zadataka imao se jedan odabrati po volji.

Usmeni su ispiti bili dne 20, 22 i 23. lipnja pod predsjedanjem c. kr. pokr. škol. nadzornika Frana Matejčića. Zrelim je s odlikom bilo proglašeno 7, zrelim 13 javnih učenika i jedan eksternista, a jedan je javni učenik proglašen nezrelim.

Popravni i naknadni ispiti obdržavat će se 16., 17. i 18. rujna. Nastajna školska godina otvorit će se dne 18. rujna.

Njemačka državna gimnazija u Puli.

Broj učenika koncem školske godine 1907./08. bio je 188 javnih i 10 privatista i privatistica. Po narodnosti bilo je 75 Talijana, 24 Hrvata, 16 Slovenaca i 7 Čeha. U pripravnim tečajima bilo je 13 Talijana, 14 Hrvata i 2 Slovenca. Po boravištu bilo je 179 iz grada i 18 izvana. Relativno obligatne i neobligatne predmete polazilo je: 69 talijanski, 48 hrvatski, 37 kaligrafiju, 16 crtanje, 37 pjevanje i 25 stenografiju.

Popravni i naknadni ispiti obdržavati će se 16. i 17. rujna. Upisivanje za I. raz. vršiti će se 16. i 17. rujna.

Nova školska godina počima 18. rujna.

Schulverein.

8. lipnja ove godine imalo je ovo njemačko školsko društvo svoju glavnu skupštinu u Celovcu. Na tom zasjedanju bila je zastupana 481 podružnica sa 63.541 glasova i 668 delegata sa 1523 glasa. »Schulverein« ima preko 110.000 članova u 1108 podružnica. Od ove nove godine do 15. svibnja 1908. ustanovilo se 78 novih. Društvo je imalo 636.473 K dohotka, za 134.655 više nego prošle godine. — Skupštini u Celovcu prisustvovao je i njemački ministar-zemljak Henrik Prade.

Sretno uredništvo.

»Berliner Zeit am Montag« iznenađuje svoje čitatelje ovom viješću:

Svim našim prijateljima i znancima!

Pošto je u zadnje doba u naše uredništvo dolazilo u satove, određene za razgovor, veliko mnoštvo ljudi, kojima je bila jedina svrha, da posude novaca u naših urednika, ukidaju se do daljnje odredbe urednički satovi za razgovor. Oni poštovani naši čitatelji, koji žele u kojem mu drago predmetu naš savjet, neka se u buduće pismeno na nas obrate.

Jedan drugi berlinski list primjećuje na to: »Ovaj je oglas nešto neobična već za to, što novinski urednici nisu baš obično najpodesniji objekti za one, koji traže novaca u zajam. No izgleda, da su naši poštovani kolegi od »Berl. Zeit am Montag« sretniji od običnih smrtnih urednika, ili je slučajno urednicima gore spomenutog lista kao onome, koji je svom prijatelju pripovijedao, da ne zna što će činiti, jer da mu žena u jutro, o podne, u večer i čak u noći traži uvijek novaca. Začuden pitao je prijatelj: »Ali za Boga, što čini tvoja žena s tolikim novcem?« a dotičnik je uzvratilo: »A zar joj ja dajem novaca?«

Slavenska sveučilišta u Austriji.

Na slavenskim austrijskim sveučilištima bilo je u zimskom semestru 1907./08. slušatelja i to: u Pragu 4316, u Lavovu 2736 i u Krakovu 2207.

Učiteljske plaće u Bavarskoj.

Vlada u Bavarskoj podnijela je predlog o novom uređenju učiteljskih plaća. Po tome bi osnovna plata bila 1440 K sa 8 doplataka po 180 K i dva po 120 K. Tako bi do 34 godine službe narasla do 3600 K, osim toga stan ili 240 K. Otcijepljenje crkvene službe od školske još ne riješava konačno, ali preporučuje. Početna plaća učiteljicama je po tome pregledu 1200 K, osim toga 1200 K u doplatcima.

Sveučilište u Pekingju.

I Kitajci htjeli su u svome Pekingju imati sveučilište, al žalibože nemaju svojih profesora, daka će valjda imati. Sada broji ovo sveučilište 3 evropska i američka, te 12 japanskih profesora i nakano se je da se na istom osnuje još 12 novih katedra. Kitajski zastupatelji kod raznih velevlasti dobiše nalog, da stupe u dogovore sa najglasovitijim svjetskim sveučilištima, da se sa ovima posavjetuju glede kandidata za te nove katedre.

»Hej Slovane!«

Zanimat će naše čitatelje znati, kada je bila spjevana gornja pjesma. God. 1813. rodio se je u Jelašavskoj Toplici u sjevernoj Slovačkoj, Samuel Tomašik. Kano kandidat bogoslovlja pošao je on god. 1834. preko Praga u Jenu. Dana 26. listopada 1834. prispje on u Prag, te po jeti češko kazalište. Ta ga je predstava tako duboko potresla, da je iza predstave u svome stanu ispjevao pjesmu: »Hej Slovane!« Do mala pjevao je tu pjesmu sav Prag i cijela Češka. Tomašik bio je znameniti slovački novelista i pjesnik i umro je kano župnik u Chižnu u gornjoj Slovačkoj.

Od Uredništva i Uprave.

G. I. B. Pazin. Za potpunu isplatu g. 1908. manjka jošte 1 K.

G. S. Ž. Fapci. Sa pripisanih K 2:50, plaćeno je II. polugodište god. 1907. i 50 helera uračunano u 1908.

G. J. M. Gologorica. Mi Vam poslasmu br. 6, ako ga pak niste dobili, ne znamo kud se sam otputio i šta traži svijetom. Poslasmu Vam i o, et isti broj. Upozorujemo Vas, da i tražeći Vaš broj, dakle Vaše pravo, valja imati način, a ne služiti se duhovitošću — iz cipela. Povera Istria!

Književnost.

Na znanje.

Poštovanim pretplatnicima na knjigu »Najznamenitije životinje« javljamo da je izdanje latinicom gotovo. Sadržaj je isti (obrađeno 137 životinja), samo je naslov promijenjen u »Domaće i nekoje strane životinje«. Knjiga je veća nego što smo objavili (17^{1/2} umjesto objavljenih 15 štampanih araka) za to mu je i cijena veća: 2 K 50 h.

Ujedno javljamo da otvaramo pretplatu još do konca školske godine, te svaki, koji pošalje 2:20 K, kao što je u pozivu na pretplatu oglašeno, dobiti će knjigu u krstopletu. Knjiga će se otpremiti istog dana, kad narudžba stigne. Tko naruči pet komada, dobije šesti komad na dar.

Izdanje ćirilicom bilo je gotovo sa koncem svibnja o. g.

Naručuje se u Sarajevu kod pisaca.

Gj. M. Raca i A. Pejić.

Op. Ur. Preporučujemo našim učiteljima i učiteljicama da svakako naruče ovo krasno djelo o valjanosti kojeg mogli su se dovoljno osvjedočiti iz članaka, koje iznesosmo iz rukopisa istog djela u našem glasilu.

JAN BAŠTA

Schönbach kod Egera (Cheb) Česka.

Najčuvjenija tvrtka glazbila, poznata na sve strane sa svoje solidnosti, preporučuje p. n. gg. učiteljima zborovodama i t. d., gusle za koncerte i orkestre, viole, čele, baze, citre, kitare prvog reda, prijatnog zvuka i lakog tona, drvena i limena glazbila, osobne garantirane izdržljive žice za sve nástroje, potpune gusle za vještace sa lijepim lukom u drvenoj kutiji, franko poslato (za 9, 10, 12 i 15 for.)

Cijeniei badava i franko.

Najjeftiniji neposredni izbor za nabavu. Sva glazbila opravljaju se odmah vještaci i računaju se najjeftinije.

Stare gusle i čela izmjenjuju se sa novima. Prvi neposredni izbor za nabavu gramofona i najpotpunijih ploča.

Vele štovani gospodine!

Poslane gusle kako ukusnom opremom, tako i prijatnim glasom zadovoljile me u potpunosti.

Uvjeren sam, da je d. žnost svakog svjetskog Čeha, da gudačke potreptine nabavlja kod Vase tvrtke, jer se u realnosti ne može s Vama takmiti nijedna tvrtka. Želim Vam lijep napredak u širenju d. brog glasa i jesam prijateljski odan

Fr. V. Mohapl, upravitelj škole.

L. 29. XII. 1906.

Ne kupujte iz druge ruke od praprodavaoca, obratite se izravno na as.

Stovani gospodine!

Kad bih mog'o, toliko bih Vam stisnuo desnicu za solidni i jeftini posiljku znamenitog glazbila od Vase tvrtke. Ništa nije izgubilo, a dobio i zvučnost, obao ton i lako se viada njime. Vaša me je tvrtka iznenadila. Sretan Vam bito trud! S pozdravom

Malenovic, 17. rujna 1904. J. Pláček, učitelj.

Hiljade pohvalnih priznanja d. p. n. gg. uči lja i zborovoda svjedoča o izvrzanosti i valjanosti prodanih glazbila.

Originalne korice

„Narodne Prosvjete”
i „Mladog Istrana”

dobivaju se u

Narodnoj tiskari, knjigovežnici i papirnici

LAGINJA i DR.
PULA, Via Giulia 1.

Cijene koricama:

PROSVJETE sa poštarinom K 1-40.

ISTRANA „ „ „-60.

Na uvaženje!

Častim se saopćiti, da sam nakon osamgodišnjeg svog rada proširio i preuredio znatno svoj posao, a da time udovoljim najraznolikijim zahtjevima štovanog općinstva.

Preporučam sve potreptine školske, uređovne i zasebne, koje zasjecaju u knjižarsku, papirničarsku, knjigovešku i tiskarsku struku.

Na skladištu imadem veliki izbor pedagoških, povjesnih i narodnogospodarskih knjiga, te nagradnih knjiga za mladež i za narod, onda pjesmarica, slikovnica, hrvatskih muzikalija za sva glazbala i pjevanje, molitvenika, nabožnih knjiga i koledara.

Primam pretplate na sve časopise, književne i modne listove.

Držim na skladištu Čirilo-Methodske marke, papiriće, tuljčice, olovke, brisala, razglednice i listovni papir.

Svaka narudžba izvršuje se najbrže i najsolidnije.

Sa veleštovanjem:

Knjižara, papirnica i knjigovežnica

IVAN NOVAK - PAZIN.

Našim pučkim školama

preporuča

SVEKOLIKE ŠKOLSKE TISKANI E,
LIJEPOPISNICE, ZADAČNICE,
RISANKE, PISARSKÉ I RI-
SARSKÉ POTREPŠTINE

NARODNA TISKARA
LAGINJA i drug.

prije J. KRMPOTIĆ i drug.

ulica Giulia, 1 — Pula — ulica Giulia, 1

Svoj k svomu! Svoj k svomu!

Novo skladište pokućstva

A. Žunić & Co = Pula

na uglu ulice Via S. Martino i Giosué Carducci.

Novouredjeno skladište svakovrsnog
pokućstva zrcala, slika, stolica, divana itd. itd.

Cijene umjerene.